URKUNDEN UND ACTENSTÜCKE

ZUR

GESCHICHTE DER VERHÄLTNISSE

ZWISCHEN

ÖSTERREICH, UNGERN UND DER PFORTE

IM

XVI. UND XVII. JAHRHUNDERTE.

AUS ARCHIVEN UND BIBLIOTHEKEN.

GESANDTSCHAFT KÖNIG FERDINANDS I. AN SULTAN SULEIMAN I.

1536—1537.

WIEN.

IN COMMISSION BEI SCHAUMBURG UND COMP.

GEDRUCKT BEI A. STRAUSS'S SEL. WITWE.

1842.

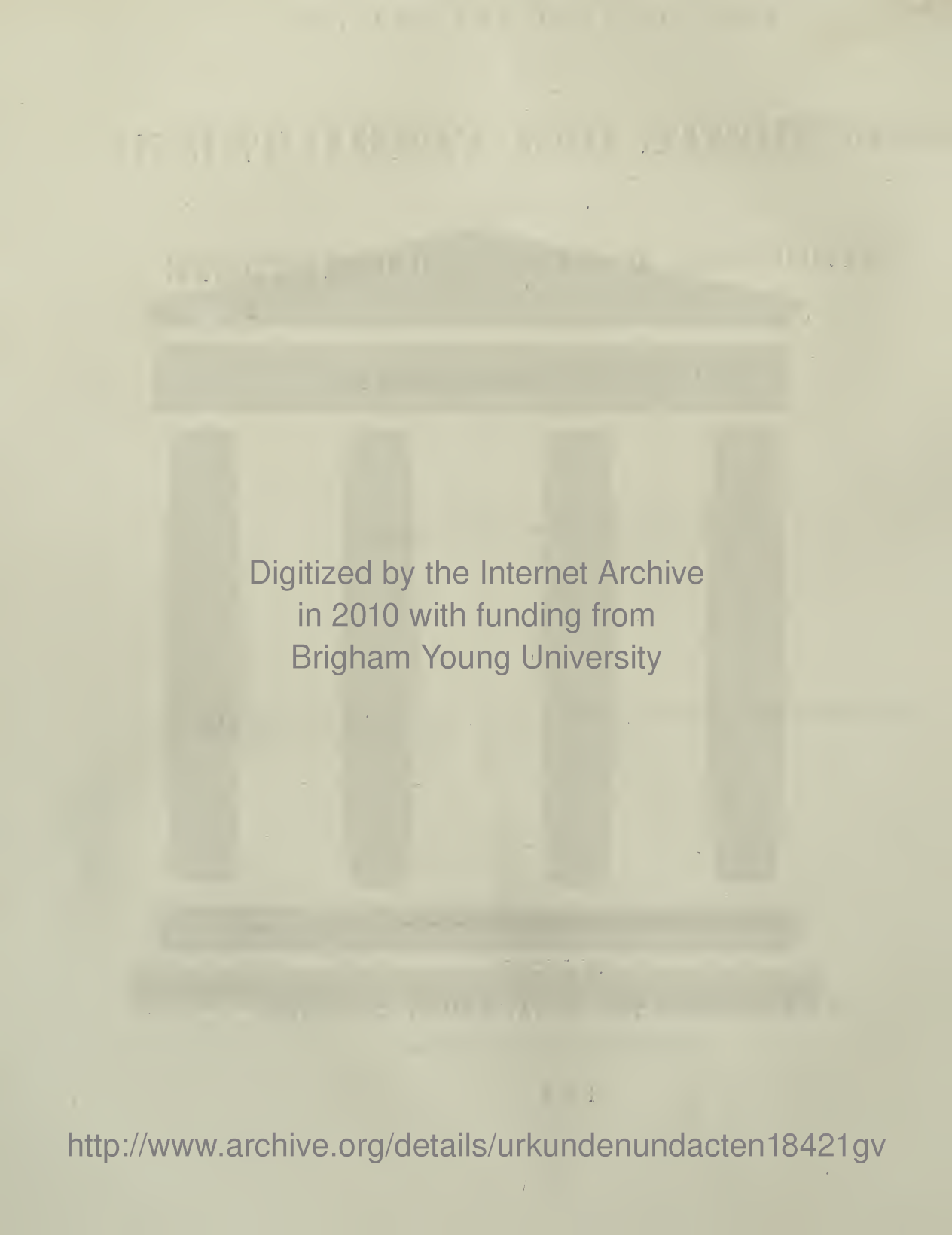
Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
Brigham Young University

http://www.archive.org/details/urkundenundacten18421gv

Vorwort.

Die hier mitgetheilten Actenstücke, sämmtlich Beiträge zur Geschichte der neunten Gesandtschaft König Ferdinands I. an Sultan Suleiman I., sind noch nirgend gedruckt, und dürften vielleicht nicht unwillkommen seyn.

Sollten sie günstig aufgenommen und für die Wissenschaft benützt werden, so ist meine Absicht vollkommen erreicht und meine Mühe am schönsten belohnt.

Wien, den 12. Januar 1842.

Anton von Gévay,

k. k. geheimer Hof- und Haus-Archivar.

INSTRUCTION

KÖNIG FERDINANDS I.

FÜR

FRANZ FREIHERRN VON SPRINZENSTEIN

BEI DESSEN SENDUNG

AN

SULTAN SULEIMAN I.

WIEN, 20. NOVEMBER 1536.

Aus dem von Adam Carl, königlichem Secretäre, geschriebenen, von König Ferdinand I. und Bernhard von Cles, Fürstbischofe von Trient und oberstem Kanzler, unterzeichneten und mit dem königlichen Siegel versehenen Originale im k. k. geheimen Haus- Hof- und Staats- Archive. Das über rothes Wachs gebreitetem Papiere aufgedrückte Siegel zeigt genau dieselben Wappenbilder, wie das zu dem im ersten Bande dieser Sammlung (GESANDTSCHAFT KÖNIG FERDINANDS I. AN SULTAN SULEIMAN I. **1532** *S.* **97**) *mitgetheilten Schreiben König Ferdinands I. beschriebene.*

Ferdinandus diuina fauente Clementia Romanorum Hungarię Bohemię etc. Rex etc.

Instructio de ijs, quę Nobilis fidelis nobis dilectus Franciscus Ritius Baro in Sprinzenstain Consiliarius et Orator noster, apud Serenissimum et Potentissimum Soleymannum Imperatorem Turcharum ac Asię et Grætię etc. nostro nomine agere et tractare debet.

Inprimis, vbi Constantinopolim peruenerit, se coram Illustri et excellente Ayas vel alio quocunque Bassa, qui primas apud Turcharum Cęsarem tenet, inque summa gratia et authoritate prę alijs apud eum constitutus est, pręsentet et ostendat, dicendo, quod a Nobis ad Cęsarem Dominumque suum expeditus, hanc spetialem Commissionem acceperit, vt se coram ipso Ayas, vel vt dictum est, exhibeat, et per medium ipsius Audientiam a Cæsare Dominoque suo petat et impetret. Et post exhibitas literas nostras ei Salutem et gaudium nomine nostro optabit, verbisque melioribus, quibus sciet et poterit, eidem declarabit nostram in eum propensionem et beneuolentiam, qua ipsum complectimur.

Negotium vero, propter quod ipse Orator missus fuerit, non aliud esse dicat, quam quod ipsimet Cæsari et sibi longissimis literis per eum allatis explicauerimus. Et quod mens et voluntas nostra sit, vt idem Orator in Curia Cæsaris iuxta Consuetudinem aliorum, qui illuc a Potentatibus siue Principibus destinati Dominorum suorum res atque negotia pro mutua amicitia et confederatione apud Cæsarem gerunt atque procurant, diuersari morarique, Resque nostras quascunque et quocunque tempore pro maiori initę pacis vnionisque conseruatione agere et tractare possit et valeat.

Impetrata itaque tali modo audientia a Cęsare Turcharum ipsoque Oratore nostro in conspectum et pręsentiam Magnitudinis suę deducto, ei literas nostras, quo decet honore exhibebit, et post salutationem, verbis vt poterit

aptioribus et conuenientibus eidem precabitur nomine nostro corporis animique sanitatem et prosperitatem.

Deinde rogabit idem Orator Magnitudinem suam vt dictas literas nostras sibi interpretari facere, interpretatasque benignis auribus intelligere non grauetur, eisque bene intellectis ad singula petita nostra in eisdem contenta bonum et expeditum responsum sine mora vel oretenus vel in scriptis Oratori ipsi nostro dare dignetur, qui illud mox per spetialem Nuntium ex Seruitoribus suis vel alias delectum ad Nos quanta fieri poterit celeritate transmittere debebit.

Et hęc primo quidem congressu cum Turcha coram ęgisse sufficiant.

Postea vero idem Orator noster ad prędictum Ayas Bassam redeat et ab eo similiter petat, vt curare velit quo literę nostrę ad Cęsarem scriptę Magnitudinique suę redditę primo quoque tempore interpretatę et traductę a Magnitudine sua bene audiantur et intelligantur.

Præfatus vero Orator noster poterit, si ita tempus et occasio ferat, dicto Ayas Bassę substantiam literarum nostrarum dicere et oportune recensere occupationem Castrorum nostrorum a Subditis Magnitudinis suę factam, Excursionesque continuas et damna illata, itemque alia ad rem pertinentia, prout in literis nostris ad Cęsarem et Ayas Bassam latius exprimitur, quarum Copias siue exemplaria habet, Ex quibus sese tanto melius informare poterit, eaque in Italicam linguam transferre curet, singulisque literis tam ad Cæsarem quam Ayas Bassam copiam Italicam addat.

Post enarrationem vero istorum omnium conuenientem et idoneam roget eum summopere, prout etiam in literis nostris ad eum scriptis continetur, vt nobis omni fauore consilio et auxilio adesse et assistere, tantumque (quia potest) apud Cęsarem Dominumque suum efficere velit, quod hęc et similia, quę ab hominibus suis contra pacem commissa sunt et committuntur, de cętero caueantur et non fiant, et captiui per eos capti nostris reddantur, Loca adempta Castraque occupata restituantur, Obsidio Castri nostri Clyssę dissoluatur, itaque demum agere velit, negotiaque ac res nostras tali modo dirigere et promouere, vt optatum et expeditum super singulis petitis literarum nostrarum responsum ac finem assequi valeamus, sicut eum indubie facturum esse confidimus, et erga eum re ipsa compensare et recognoscere volumus.

Et quantum ad illud quod dictum Oratorem nostrum istic residere cupimus, apud eundem Ayas idem Orator noster instet et sollicitet vt is adiuuare et Cęsarem Dominumque suum adducere velit, quo ad hoc vt par est

pro mutua bona conseruanda pace et amicitia consentiat, dictumque Oratorem nostrum minime occlusum aut in custodia teneat, sed vt in literis nostris petiuimus libere exire conuersarique permittat.

Si autem dictus Ayas absens et non in Curia Cęsaris ageret vel alius locum et vices suas gereret, poterit dictus Orator noster sibi literas Credentiales, quarum superscriptionem in albis reliquimus, vt cognito eius nomine ipsas superscribat, prędsentare, et pro qualitate rei, ipsiusque personę supradictis conformia adducere.

Ad hęc etiam dictus Orator Noster Magnificum Ionus Beg Cæsaris Turchorum Interpretem, si bono modo poterit, inprimis et ante Ayas Bassam seu etiam Cæsarem prędictum conuenire et alloqui studeat, et post exhibitas literas nostras Credentiales illi exponat, quod quia vidimus et cognouimus eum negotia nostra hucusque synceriter et bene iuuisse, et pro posse suo promouisse, Idque se dehinc etiam pari studio et opere facturum esse iuxta suam oblationem confidamus, Nos ideo hortari et gratiose requirere eundem, quod tam bene cęptis et bono proposito suo insistere et in eo perseuerare, ac eidem Oratori nostro bonam informationem et consilium dare, ac apud Cæsarem Dominumque suum Ayas Bassam et alios eius vicegerentes eum ita dirigere et promouere velit vt citum et optatum responsum super literis nostris habere possimus, et de omnibus necessarijs cum eodem Oratore nostro confidenter agat, et singula ei vt melius poterit communicet. Quod erga eum vti Regem liberalem et gratum decet recognoscemus.

Sepedictus autem Orator noster ex Constantinopoli vel Curia Cęsaris Turchorum vbi tunc fuerit recedere non debet, nisi spetialiter per literas nostras reuocetur, sed inibi commorari et rebus nostris sollicitandis promouendisque inuigilare et summa cura dexteritateque attendere, Nosque subito postquam Constantinopolim applicuerit de aduentu suo prędsentatisque literis et ijs quę cum singulis ęgerit, quę responsa habuerit, Et an ibi residendi cum conditionibus, vt supra dictum est, facultatem impetrauerit nec ne, Et de omnibus alijs quę nostra scire intererunt ad longum admoneat.

Cætera vero quę huc conducere facereque ad assequendum intentum nostrum quomodocunque existimauerit videbitque, prudentię eiusque in rebus gerendis dexteritati vigilantięque et fidei in nos suę debito committimus.

Cum vero a legatione ista sua ad nos reuersus fuerit ad nostras manus Instructionem illam prędsentem consignare et reddere debet. Nostram in ijs

omnibus expressam et omnimodam executurus voluntatem. Datum in Ciuitate nostra Vienna Die xx Mensis Nouembris. Anno Domini M. D. xxxvj. Regnorum nostrorum Romani Sexto, Aliorum vero Decimo.

Ferdinandus

(L. S.)

Ad mandatum Sacrę
Regię Maiestatis proprium

B. Car^{lis} Trid.

Ad. Carolus

BERICHT

DES

FREIHERRN FRANZ VON SPRINZENSTEIN

AN

KÖNIG FERDINAND I.

(WIEN, WAHRSCHEINLICH IN DEN ERSTEN TAGEN OCTOBERS 1537.)

Aus dem von Franz Freiherrn von Sprinzenstein durchaus eigenhändig geschriebenen Originale im k. k. geheimen Haus- Hof- und Staats-Archive. Auf der Vorderseite des ersten, übrigens leer gelassenen Blattes steht von der Hand Sprinzenstein's: **Relatio Ritij,** *und von einer andern:* **Legatio Francisci Ritij Præpositi Tridentini 1537.**

Cum in Itinere preter molestias et labores nihil Relatu ualde dignum euenerit cumque rationabile sit inanem Prolixitatem Sacre Maiestati Vestre iniucundam esse faciam Initium Relationis a Die qua Constantinopolim perueni

Vayuode Conductoris egritudine impeditus, non potui ante x^{mam} Diem Aprillis Constantinopolim uenire, Vna hora post meum Aduentum Dominus Ionus Beg ad me uenit, et an aliquid literarum ad eum haberem interrogauit, Ego ei literas Maiestatis Vestre ad ipsum scriptas tradidi, Quas cum latinas esse uideret, dixit se mirari quod Maiestas Vestra latine scriberet, cum tamen alij Oratores per eum (ut deinceps Italice scriberetur) admoniti fuissent, Ego dixi hec fieri ex Consuetudine Cancellarie, tamen literis tam Cesaris quam Ayas Basse adiuncta esse exemplaria Italica, Deinde exposui quod quia Maiestas Vestra compertum haberet eum Negotia hactenus sinceriter et bene iuuisse et pro posse suo promouisse idque se dehinc iuxta oblationem suam pariter facturum confideret, ideo Maiestatem Vestram eum hortari, et gratiose requirere, ut tam bene ceptis et bono proposito insistere, ac in eo perseuerare et mihi bonam informationem et consilium dare, et apud Cesarem et alios me ita dirigere et promouere uelit ut cito optatum Responsum super Regijs literis habere possem, et de omnibus necessarijs mecum confidenter ageret et mihi singula ut melius posset communicaret, Quod Maiestatem Vestram erga eum ut gratum et liberalem Regem decet recognituram promitterem, Ad hec ille respondit se libenter Maiestati Vestre eandem seruitutem quam hactenus egerit prestiturum, nec dubitare de bono Animo Maiestatis Vestre, tamen mirari me ei preter literas a Maiestate Vestra nihil Attulisse, Ego respondi, Hoc nec Obliuione nec Negligentia Alicuius pretermissum fuisse, sed quod Serenissimus Rex meus me eum in Curia Cesaris non reperturum arbitrabatur, quia sua Maiestas intellexerat eum in Legatione ad Venetos expeditum breui etiam in Galliam profecturum, sed si declararet ubi et cui Pensionem dari uelit, me per literas Regiam Maiestatem admoniturum et effecturum ut sine mora pensio numeretur, Tum ille se hac mea oblatione

(quam ei etiam Comes Venetijs fecerit) contentum esse affirmans, dixit non parum etiam in hoc erratum fuisse quod Maiestas Vestra nihil Muneris pro signo Beneuolentie miserit Ayas Basse, qui in locum Imbraymi suffectus non parum iuuare posset si a Maiestate Vestra æque atque Imbraymum se obseruari cognosceret, Hoc idem dicto Comiti Venetijs dixisse atque eum ut Maiestatem Vestram per literas de ea re admoneret, hortatum fuisse, Hoc sermone habito Negotium sibi incumbere dicens repente abijt. XII^ma^ Die eiusdem Mensis Dominus Ayas Bassa me per Ionus Beg et Boz Iochuz Chiaus (cui mei custodia commissa erat) ad se uocauit, Ad quem ut veni, dixi me a Maiestate Vestra ad Cesarem expeditum hanc spetialem commissionem accepisse, ut me coram sua Illustri Dominatione exhiberem et per ipsius medium Audientiam a Cesare peterem ac impetrarem, Exhibitis itaque Credentialibus ei salutem et gaudium nomine Maiestatis Vestre optaui, atque eiusdem Maiestatis Vestre in eum propensionem et Beneuolentiam declaraui, Ille post gratiarum Actionem interrogauit an Maiestas Vestra sana esset et quomodo me in Itinere habuissem, et quid noui Cesari attulissem, Ego respondi nil aliud quam quod Maiestas Vestra longissimis literis Cesari et sibi explicauerit, et quod mens et uoluntas Maiestatis Vestre sit ut ego in Curia Cesaris iuxta Consuetudinem aliorum qui illuc a Principibus destinati Dominorum suorum negotia pro mutua Amicitia et Confederatione apud Cesarem gerunt et procurant, morer et resideam Resque Maiestatis Vestre pro maiori inite pacis et vnionis Conseruatione agere et tractare valeam, Idcirco me suam Illustrem Dominationem summopere rogare ut mihi omni Fauore Auxilio et Consilio Adesse et demum ita agere uelit ac Res et Negotia Regia tali modo dirigere et promouere ut Maiestas Vestra optatum et expeditum super singulis petitis literarum suarum responsum ac finem assequi ualeat, sicut eum indubie facturum esse Maiestas Vestra confidit, et erga eum re ipsa compensare et recognoscere uult, Ad hec ille, Cum ego, inquit, seruus sim non possum maiora quam seruo liceat polliceri, Si petita honesta fuerint, faciam quod potero, Sed Nescio quamobrem Rex Ferdinandus interea dum uos huc misit sub pretextu Amicitie, suos ad oppugnandum Solinum locum Domini mei contra rationes pacis miserit, quod si uos negare uelletis Cesar captiuos ante uestrum conspectum constituet, ut eos uideatis et audiatis que aduersus Regem vestrum testificentur, Ad hec ego respondi me de Negotio Clisse preter id quod in Maiestatis Vestre literis contineretur nihil scire, nec credere Solinum iussu Maiestatis Vestre oppugnatum fuisse, Quod si etiam cum voluntate Maiestatis Vestre factum esset non

tamen per hoc conditiones pacis fractas aut diminutas esse, si Maiestas Vestra suam Arcem Clissam a tam angusta obsidione (qua per famem breui obsessi ad Deditionem compelli poterant) liberari iusserit, de quo tamen (ut antea dixi) nihil scirem quod diu antea quam hec facta sint ex Curia Maiestatis Vestre discesserim, Tum Dominus Ayas respondit Cesarem coactum fuisse Solinum sub Clissa edificare ut excursiones et latrocinia (quibus milites Maiestatis Vestre ex Clissa contra tenorem pacis Subditis Cesaris magna damna intulerunt) prohiberet, quamuis Clissam non Maiestati Vestre sed Pontifici (qui se illius Arcis dominum profitebatur) nuper per Cesaris homines ademptam fuisse existimaret, illamque Arcem Ludouicum Gritti antea tenuisse et postea per Petrum Crusitz per insidias occupatam et Pontifici datam atque in eius potestate usque ad expugnationis diem fuisse, Quod cum ego negarem et me contrarium tam per literas Maiestatis Vestre (que veritatem ita peculiarem et innatam haberet ut aliquid ficti uel falsi excogitare nedum scribere non posset) quam alijs rationibus probaturum promitterem Dictus Ayas sermonem alio trahens dixit in Capitulationibus Pacis inter Cesarem et Maiestatem Vestram facte hoc quoque contineri, quod vtraque Pars vtriusque Partis Rebelles ad se venientes puniret, aut a se repelleret, uel non admitteret, quod tamen a Maiestate Vestra neglectum fuisset in Episcopo Zagabrie, qui Cesare in Persia existente, ab eo ad Maiestatem Vestram defecisset, Deinde in Comite de Serino qui tributum quod antea pendebat nunc dare recusat, Item in Defuncti Dispoti successoribus, qui inpune ad omnes partes declinarunt, Preterea etiam in Capianferentz qui tamdiu atque indies magis que uult latrocinia ac cedes inpune committit, De quibus omnibus Oratores Maiestatis Vestre satis diligenter admonitos fuisse et Cesarem per vltimum Oratorem Berzizium Maiestati Vestre ad respondendum his et alijs obiectis trium mensium spatium dedisse et nullum adhuc Responsum accepisse, Idcirco si ego aliquid haberem quo dictas querellas diluere uellem se libenter auditurum. Ad hec ego respondi, me de illis Capitulationibus supra a sua Illustri Dominatione commemoratis nihil posse Affirmare aut negare quod eas non uiderim, sed hoc scire Maiestatem Vestram esse ita cupidam seruandi perpetuo semel initam Pacem quod illa in tolerandis hucusque tot iniurijs, tam a Comite Scepusiensi quam ab hominibus Cesaris, obaudiendisque fidelium Subditorum querellis ac Precibus, iam prope vnicum Patientie exemplum prestiterit. Quam Patientiam Dictus Scepusiensis multitudine ac grauitate Iniuriarum tam sepe oppugnauit et nunc demum illa Proditione (qua nuper Cassouiam tem-

pore Induciarum per insidias occupauit) ita Maiestatis Vestre Animum commouit, ut eadem Maiestas Vestra tantum facinus citra Indignitatem et maximum fidelium subditorum Periculum et Damnum diutius inultum relinquere non possit, non tamen intendens per hoc Conditiones Pacis cum sua Magnitudine facte uel in minima parte violare. Ad ea vero que Illustris Dominatio sua de Episcopo Zagabriensi et alijs obijceret me non posse certum ac determinatum responsum dare, quod de illis nullam haberem Informationem aut Commissionem, sed credere Maiestatem Vestram non propterea esse culpandam, si Subditum suum Episcopum Zagabriensem ultro redeuntem ac veniam petentem in graciam receperit, Idem de Comite Serini et alijs iudicare, me tamen de his atque alijs huiusmodi obiectis Maiestatem Vestram certiorem facturum, et quod responsi acciperem Cesari ac sue Dominationi declaraturum, Interea nihil aliud agere aut contendere quam ut per ipsius medium quamprimum a Cesare Audientiam deinde citum ac bonum responsum super singula Maiestatis Vestre petita obtineam. Quod si eius Auxilio et Fauore (ut sperarem et Maiestas Vestra in eum confideret) consequi possem ipsum gratum ac memorem Regem cogniturum. Illo itaque utrumque se curaturum pollicente discessi. XV^ta^ Die eiusdem Mensis venerunt ad me mane Dominus Ionus Beg Prefectus Chiausiorum et vnus Camerarius Cesaris dicentes se missos ut me ad Cesarem conducerent. Postquam cum illis Aulam intraui (ubi magna omnis generis Aulicorum Multitudo conuenerat) ductus fui in locum ornatissimum in quo tres Basse Primarij Consiliarij, Supremus Cancellarius, Duo Supremi Iudices (quos Kadi uocant) et Barbarossa considebant, qui omnes pro honore Maiestatis Vestre ex loco surgentes me perhumaniter exceperunt. Post solitas salutationum ac sessionum Cerimonias, Ayas Bassa Presentibus supradictis Proceribus me his uerbis, submissiori tamen voce, allocutus est, Ego heri literas Regias ad me scriptas Cesari prelegi, ac de verbo ad verbum declaraui, sed in illis Rex vester Ferdinandus parum honesta petere videtur, Tum ego (illo nihil preterea dicente) Respondi, Si Aliquem sua indebite sibi per vim ac hostiliter ablata Amicabiliter ac Reuerenter repetere sue Illustri Dominationi parum honestum videretur, Petita Maiestatis Vestre posse quidem parum honesta uideri, sed non inhonesta esse, Fieri enim non posse ut eadem Maiestas Vestra (que nunquam ab hostibus inhonesta petijsset) ab Amantissimo Patre suo ac coniunctissimo et confederato Amico (quem ex Animo diligit et sanctissime obseruat) inhonesta aut indebita peteret, Quod autem sibi dicte petitiones prima facie minus honeste uide-

rentur, non ex Illustris Dominationis (quam Prudentissimam et Integerrimam esse intelligerem) Iudicio, sed Comitis Scepusiensis aliorumque Maiestatis Vestre Inuidorum falsis Relationibus (quas fucatis rationibus colorantes et Cesarem et suam Illustrem Dominationem in suam sententiam trahere conantur) procedere, me tamen bonam spem habere suam Illustrem Dominationem (cognita causa lectisque Regijs ad Cesarem literis) huiusmodi maleuolorum figmentis locum non daturam, et presentem de Maiestate Vestra opinionem mutaturam. Tum Ille non ego, inquit, ex me ipso hoc uobis dixi sed iussu ac nomine Cesaris, cui mirum uidetur, Regem Ferdinandum suam terram appellare illam, quam ipse Cesar ex gratia et voluntate Dei, Bello captam suam esse Arbitratur, Immo idem Cesar non intelligit quo Iure Rex Ferdinandus Vngariam suam esse existimet, Ad ea respondens dixi, Si crederem Cesarem aut Illustrem Dominationem vestram Ius Serenissimi Regis mei quod in Vngariam habet ignorare, libenter que scirem explicarem, Verum cum hec toties disputationibus reuoluta et cognita fuerint, eorum repetitio ac Mentio superflua ac inutilis uidetur, Nam proculdubio tam Cesar quam vestra Illustris Dominatio sepe intellexerunt Serenissimum Regem meum filiam Regis Ladislai in vxorem hoc pacto et conditione duxisse, ut (Rege Ludouico sine liberis Decedente) ipse in Regni Vngarie Imperium succederet, Tum Ayas hoc bene, inquit, staret si Rex Ludouicus sua Naturali morte Domi Defunctus esset, Verum cum a Cesare victus et interfectus Regnumque captum fuerit, Regem vestrum Ius suum Amisisse arbitramur. Ego respondi Maiestatem Vestram Ius quidem suum non Amisisse, sed partem Regni (ob solum respectum et intuitu Cesaris pro maiori conseruatione pacis et publice tranquilitatis) non tenere, Quam partem cum gratia et voluntate Cesaris Maiestatem vestram recuperaturam sperarem, quia ut rationabile, ita etiam verissimile esset, quod tandem Cesar (cognita constanti fide ac probitate Maiestatis Vestre et comperta Comitis Scepusiensis Nequitia) ex sua prudentia sibi conuenientius et gloriosius fore iudicabit, ut optimum Regem ac obsequentissimum filium, qui nunquam datam fidem fregit, Regnum Vngarie possidere permittat, quam Scepusiensem, qui raro aut nunquam fidem seruauit, et famam perniciose uiuendo perdidit, Quem si Cesar et sua Illustris Dominatio ita ut ego cognoscerent, illum non diu in Vita, nedum in Regno (eiusdem Cesaris permissione) fore permansurum, Tum Ayas Ille, inquit, Iohannes Seruus Cesaris est et potest pro nutu castigari, Ego respondi Seruum quidem esse posse, sed Inobedientem ac Rebellem, quod si Cesar certius cognoscere uellet,

illum aduocaret, si veniret, me Oratoris priuilegio priuari ac ut mendax et leuis puniri uelle, quia scirem rationabile non esse, ut ille ad Cesarem (tam maculata conscientia) uenire auderet, contra quem tot suplicio digna facinora admisisset, et quottidie suis practicis magis admittere studeret, Ad hec Ayas quia vos, inquit, verum et bene dicitis, ideo ille merito castigandus erit, sed debito tempore, quia Vulpes non omni tempore ut cetera animalia facile capiuntur. Hoc Sermone habito, Mensa Argentea rotunda parata fuit, in qua tres Basse et ego satis laute pransi sumus, Inter prandendum varia ac iocosa colloquia habita sunt, que nunc recensere tam longum quam superfluum uidetur. Prandio peracto tres Basse me ad Cesarem duxerunt. Ad quem ut veni, post manuum oscula ei literas Maiestatis Vestre qua decet reuerentia exhibui, et post salutationem precatus sum nomine Maiestatis Vestre sanitatem ac prosperitatem, Deinde suam Magnitudinem rogaui ut dictas literas sibi interpretari facere, interpretatasque benignis Auribus intelligere non grauaretur, eisque bene intellectis ad singula petita Maiestatis Vestre in eisdem contenta bonum et expeditum responsum sine mora uel oretenus uel in scriptis mihi dare dignaretur. Cesar (acceptis serioso ac composito vultu literis) interrogauit numquid aliud ore exponendum haberem, Ego respondi me in presentia preter id quod in literis contineretur nihil habere, Tum Cesar se literas uisurum ac breui responsurum affirmans, Benigno Vultu me dimisit. XXII^{da} Die eiusdem cum ipse exire non possem, nemoque preter Custodes et Aulicos aliquid petentes intromitteretur, scripsi Scedulam ad Dominum Ionus Beg eumque rogaui, ut mihi Audientiam apud Dominum Ayas procuraret, Ille se in crastinum ad me venturum renunciauit, Posteaquam per .iiij. dies me in expectatione suspensum retinuit, se per nunctium, quod ad me, ut promiserat, non ueniret, excusauit, et Dominum Ayas me .xxviij. mensis auditurum indicauit, Vbi ea dies venit, et nemo me ad Ayas uocaret, Alio ingenio Audientiam obtinendam esse putaui, Vocato itaque Chiaus Custode (cui pauloante meliorem ex meis equis petenti non denegaueram) ita cum eo egi quod mihi Audientiam sequenti die procuraturum recepit. Dum hec cum eo ago interuenit Alter Chiaus missus a Cesare cum Munere solito Abitionis, Qua nouitate commotus (quod Maiestatis Vestre petitionem de mea in Curia Cesaris Residentia inanem fore uidebam) cogitaui quid mihi potissimum in ea re agendum esset, Inter meditandum suprauenit Dominus Ionus Beg, qui (post longam sue Absentie excusationem) dixit se in crastinum me ducturum ad osculandum manus Cesaris qui Maiestatis Vestre literis respondere et me

cum responso ad Maiestatem Vestram remittere decreuerit. Ego respondi sine periculo capitis mei non posse ex Curia Cesaris discedere quod in commissione mea expresse continetur non debere me Antea ex Curia Cesaris recedere quam per literas Maiestatis Vestre reuocatus fuero, ideo me extrema potius pati uelle quam Mandatum Maiestatis Vestre preterire, Tum Ille Cesar, inquit, ex literis heri Allatis accepit Regem Ferdinandum mittere exercitum in Vngariam et Katzianer cum alio exercitu esse in confinibus, que res eum subiratum redidit, Tamen potestis cras hec et alia uobis commissa coram exponere sue Maiestati que fortassis hanc deliberationem dimittendi uos ira cessante mutabit, Quod si tantum bellum cum fratre Serenissimi Regis Ferdinandi non haberet omnia facilius impetrarentur, quia Cesar Dominum vestrum valde Amat, Vtinam fratrem Regem Hispanię ita amaret, et cum eo pacem haberet, ut aliquando Respublica quiesceret, Ego respondi hoc vnicum Cesari Turcarum ad Monarchiam Orientis obtinendam obstare, Tum Ionus Beg quare igitur, inquit, Rex Hispanię non petit a Cesare pacem, fortassis non secus atque frater fecit, quod uellet, impetraret, Ego subridens respondi Idem posse Regem Hispanie de Cesare Turcharum dicere, Tum Ionus non Cesar sed ego ex me ipso per modum loquendi hoc dico nec uellem Cesarem hunc meum sermonem intelligere, non enim opus esset ipsum Regem statim pacem petere sed posset tacite per tertiam personam Aliquam Animum suum Cesari declarare, Tum ego operam Maiestatis Vestre in ea re obtuli, sed ille nihil ad meam oblationem respondens paulopost abijt. Sequenti Die mane ab omnibus Chiausijs comitatus Aulam uocatus intraui, et Dominum Ayas Bassa in priori Audientie loco presentibus .ij. alijs Bassis conueni, atque eadem que cum Ionus Beg de mea in Curia Cesaris Residentia egi, cum eo locutus sum, Deinde eum rogaui ut non solum iuxta suam oblationem (qua se quod posset facturum promiserat) apud Cesarem pro bono et optato responso intercedere uellet, sed etiam ut Clissa aliaque Castra tam in Sclauonia quam in alijs locis Captiui ac bona indebite ablata per Cesaris homines, ut contra tenorem pacis occupata, restituantur, serioseque Prefectis in confinibus mandetur, ut deinceps ab iniuria abstineant, ac in pace uiuant, realiter efficere. Ad hec Ayas Bassa Pacem, inquit, quam Cesar cum Rege suscepit nullus adhuc Cesaris minister fregit aut franget, sed castra occupata non ad Germaniam, sed ad Regnum Vngarie, quod Cesaris est, pertinent, nec vnquam comperietis in pacis conditionibus Vngariam contineri, Ego respondi, in omnibus tractatibus concluse pacis comprehensa fuisse omnia et

singula Regna et Dominia Maiestatis Vestre nullo penitus excepto, nec vnquam Maiestatem Vestram credidisse, quod Cesar super Regno Vngarie aut Sclauonie moturus esset dubium, Tum Ayas que mihi, inquit, nunc credere non vultis iam ex Cesaris ore audietis, De vestra mansione etiam cum Cesare agetis, Quod sua Magnitudo deliberauerit, id fieri oportebit, Finito prandio fui ad Cesarem per .iij. Bassas introductus, Vbi eius Manus osculatus essem et pro Munere gratias egissem, rogaui ut supra literas Maiestatis Vestre gratiosum Responsum (quod ego per proprium hominem cum sue Magnitudinis voluntate Maiestati Vestre quam celerrime mittere vellem) dare ac suis in confinibus, ut Castra Captiuos ac bona contra tenorem pacis indebite ablata restituant, seriose committere, Oratoremque, ut promiserat, ad Maiestatem Vestram mittere dignaretur. Ad hec Cesar respondens, Aijt, est ne hoc paci facte conueniens, quod Rex dum uos pro firmanda pace mittit, ipse primus pacem frangat? Ego his uerbis respondi Si Serenissimus Rex meus in vllo pacem frangere uoluisset id tunc commode et non mediocri lucro facere potuisset quando superiori tempore Magnitudo vestra a Constantinopoli et prouincijs suis profecta longissimo ac durissimo Bello cum Sophi inuoluta et inplicita fuit, tunc enim Maiestatem suam licuisset rem suam quam oportunissime agere, Sed quia voluntas et mens Maiestatis sue non alia fuit neque est quam ut ad ea omnia que ad conseruationem et Augumentum contracte Amicitie constituteque pacis et vnionis pertinebant totis viribus incumberet, ideo me ad Magnitudinem vestram expediuit, ut ipsam de tot iniurijs ac Damnis tam a Magnitudinis vestre hominibus, quam a Comite Scepusiensi sue Maiestatis subditis preter omnem causam et pacis tenorem illatis incredibilique patientia a sua Maiestate intuitu Magnitudinis vestre hactenus toleratis, informarem, Atque ad ea suam Maiestatem uel per se uel per suos nullam quouis modo causam dedisse aut in Aliquo eos prouocasse demonstrarem. Cesar respondit, quid igitur sibi vult exercitus in Vngariam missus? quid Katzianer cum exercitu in confinibus facit? Ego Respondi Si Serenissimus Rex meus Aliquem Motum in Vngaria uel Alibi facit, id non contra Magnitudinem vestram (ut sua Maiestas in literis protestata est et ego Ample Illustri Domino Ayas presenti exposui) sed defensionis et tuendi fines causa contra Scepusiensem facere cogitur, quoad per Magnitudinem vestram Prouisio aliqua fiat qua deinceps et Magnitudinis vestre homines in confinibus et Scepusiensis ab iniuria abstinere cogantur, Tum Cesar nec nostri homines, inquit, nec Iohannis Regi iniuriam faciunt, si nostro iussu que ad nostrum Regnum spectant

recuperare intendunt, et qui contra Iohannem Seruum nostrum (cui fidem semel datam frangere non intendimus) Bellum gerit, nobiscum gerit, Sed si Regnum aut per mortem Iohannis aut alio quouis casu vacaret tum fortassis Rex si Deus vellet intentum suum facile consequi posset, Hoc ei cum ad ipsum veneritis nomine nostro exponetis, Ad eius literas etiam Responsum per nostras literas dedimus, quas uos ad eum deferetis. Ego respondi me non posse (ut supra dixi) discedere nisi per literas Maiestatis Vestre essem reuocatus. Cesar respondit, nos ideo uolumus uos redire, ut ea que a nobis in hoc Negotio percepistis, Regi vestro coram exponere et eum (ut factam nobiscum pacem ita bene ut nos seruare intendimus seruare diligenter studeat) hortari possitis, Tunc me plura de Residentia supplicare conante a Ionus Beg prohibitus fui de ea re vlteriorem Mentionem facere, Postea iterum (quod ad illud adhuc non responderat) rogaui ut proprium Oratorem illum mittere ut promiserat ad Maiestatem Vestram uellet. Cesar respondit Faciemus, Interea quia nos breui uersus partes vestras sumus profecturi, si Rex uos vel alium aliquem Oratorem ad nos mittere uelit, poterit hoc commode, nobis vicinis existentibus, facere. Hoc responso a Cesare accepto dimissus fui, In exeundo Aulam dixi Domino Ionus Beg me non credere, quod Cesar aliquid crudele de me statueret si hic iuxta preceptum Serenissimi Regis sue Maiestatis literas Reuocatorias expectarem, Ionus Beg respondit Cesar quidem fortassis nihil crudele de persona vestra statueret, sed Rex Ferdinandus frustra Cesaris Responsum et vestras literas expectaret, cum vos in Custodia ut moris est deteneremini, que res post Discessum Cesaris ex Constantinopoli uobis grauis et periculosa foret, Ideo meo consilio quod fidele est non manebitis, His Auditis de duobus malis minus eligendum et potius discedendum quam cum Maiestatis Vestre damno et meo periculo manendum putaui, Sed anteaquam recederem Cesaris ac suorum Animum melius explorandum esse duxi, Itaque sequenti Die Mane Meo Custode permittente ad Domum Domini Ayas equitaui. Vbi ad eum veni, Dixi, Postquam Cesar me ad Maiestatem Vestram redire jussisset, noluisse discedere insalutata sua Illustri Dominatione, cui eadem omnia que antea nomine Maiestatis Vestre obtulissem, adhuc offerrem, si ea, que Maiestas Vestra ut honestissima in literis petijsset, et ego eiusdem nomine coram postulassem, a Cesare impetraret, sua Authoritate ut posset, Cuius promissionis pignus, si uellet, apud se retinere, efficeret, quod Cesar me in sue Magnitudinis Curia secundum aliorum Oratorum Consuetudinem residere pateretur, me enim hinc, si hoc faceret, antea non discessu-

rum, quam omnia que nomine Maiestatis Vestre promitterem adimpleta essent, et meam personam (qua nihil mihi charius esset) pro Regie fidei pignore positurum, Tum Ayas quamuis, inquit, hec que petijstis huiusmodi sint ut sperandum non sit Cesarem a suo proposito recessurum, et quamuis Responsum ad literas Regis scriptum et expeditum sit, tamen ego in vestram complacentiam ad primam diem Audientie libenter de vestra Residentia adhuc semel cum Cesare agam, et ei vestram Amplam Oblationem exponam, nam cum vos ex suo ore prudentem hominem iudicauerit, et propterea cum nullo unquam antea Oratore diutius quam uobiscum locutus sit, fortassis intellecta uestra instantia et oblatione, uos manere concedet, interea poteritis, si placet, Vrbis et Classis perlustratione Animum recreare, et postea accepto a Cesare hoc vltimo Responso ad propria redire, et cum veneritis ad vestrum Regem, eum nomine meo salutabitis, et dicetis quia ego Audio eum esse bonum Principem, ideo ipsum hortor ut id quod semel cepit fortiter manibus teneat, et sua culpa elabi non patiatur, et quod nunc propter Cesaris fidem Alteri semel datam obtinere non potest, se breui cumulatius consecuturum speret, Tum Ionus Beg tanquam ex se ipso, Ayas nihil dicente, Fortassis, inquit, Cesar statim Iohannem veneno necare faciet, et postea Regnum Regi uestro pre omnibus alijs dabit. Ego ad ea nihil respondens paulopost cum conclusione expectandi aliud a Cesare responsum abij. Post prandium ductus fui per Vrbem et ad Peram in qua habitant Christiani, vbi Monasterium Sancti Francisci intraui, multi mercatores alijque diuersarum Nationum Christiani ad me venerunt, sed cum conuersatio non careret suspicione et temporis angustia adstantiumque multitudo non paterentur me seorsum confidenter aliquem colloqui, constitui sequenti die, cum licentia custodis, in Monasterio prandere, quod cum permisisset, Primates illius loci, partim uocati, partim sua sponte, sub varijs pretextibus, a prandio ad me uenerunt. Custode itaque somno (quem in prandio ex maluatico mea opera contraxerat) sepulto, sequentia a fide dignioribus exploraui

Cesarem Turcarum a Rege Francie multis rationibus in Belli societatem fedusque contra Cesaream Maiestatem sollicitatum Oratori respondisse, quomodo ego Regi vestro confidere possum cum semper se Christiane Religionis Defensorem professus sit, Oratore iccirco plura ac maiora quam Rex prestare potuisset pollicente, tandem post multos tractatus Turcam Belli societatem et fœdus ea conditione cum Rege inijsse ut vnum de Liberis, quos antea inuitus Hosti Obsides dedisset, nunc ultro sibi Amico et confederato daret, quod

cum Rex se facturum promisisset, disputari nunc an securius clam sub priuata persona, uel palam classe mari Regulus mitti possit

Sophi generalem expeditionem in discessum Turce ex Constantinopoli uersus Occidentem differre, interea tamen crebris Incursionibus et populationibus Primogenito ita molestum esse, quod ipse Cesar vnicum hominem in expeditionem contra Cesaream Maiestatem ex Natalia euocare ausus non sit, immo nec ipsum Turcam eadem de causa non longe a Constantinopoli recessurum

Vslam Imperatorem Tartarorum in Aula Cesaris Turcarum fratrem Minorem natu nuper habuisse, cui Turca se per occasionem Regnum fratris daturum promiserat, de qua re posteaquam Vslam, per fratris seruitorem, admonitus fuisset, intimiorem ex suis consiliarijs sub pretextu confirmandi antea initam pacem, ad speculandos Actus Turce legatum misisse, eique occulta Mandata dedisse, ut quanto posset citius fratrem emulum Imperij, in conuiuio veneno necaret. Quod cum legatus quatriduo perfecisset, tam repentine mortis culpam in eum reiectam esse, factique veritate, a seruitore per tormenta extorsa, legatum omnesque suos in vincula coniectos, eorumque Bona in publico vendita fuisse. Ob eam causam Vslam se nunc apertum Turce hostem profiteri, et Bellum contra eum parare Turcamque illum maxime omnium timere

Vayuodam Vallachie se Tartaro adiunxisse ex hoc elici posse, quod nuper .1000. equos vectorios Cesari Turcarum preter suam consuetudinem denegauerit, dicens se illis pro defensione prouincie sue indigere

His rebus fieri, ut Cesarem Turcarum, qui se pauloante non tam potentia quam rerum feliciter gestarum fama Orbi terrori esse cognoscens, non minus omnes timebat quam ab omnibus timebatur, nunc Amissis amicis, amissoque tot expeditionibus, militum Robore, tantus pauor inuaserit, ut dum ficto animo, omnibus minatur, ipse incertus vagusque agitetur, nec illi res ulla, aut consilium, aut quisquam hominum satis placeat, et quamuis excidium pre oculis cernenti Ratio tempori cedendum esse suadeat, tamen Ambitione et regnandi Cupiditate corruptum Animum pronum precipitari

Subditos Turce nouis indies exactionibus oppressos iam non clam conqueri sed palam desperatos hoc iugum diutius non ferendum esse predicare

Classem Turce, quam ego etiam uidi, esse quidem vasis numerosam sed ignauia inexperientia et pauiditate militantium inualidam omninoque a .5o. nostris Triremibus contemnendam

Cesarem Turcarum Robur sue militie, quod longe minus fama omnes esse affirmant, in confinibus Persie contra Sophi habere, ceterum in omnibus alijs prouincijs simul non superesse .20000. equitum qui cum totidem Christianis congredi auderent

Hec, cum his que ego uidi et audiui simillima essent, non solum auide ac libenter intellexi, sed etiam (ignarus future mee detentionis) tacitus mecum gaudebam, me non tam iussu Cesaris Turcarum Maiestati Vestre responsum quam voluntate diuina gloriose de Turcis victorie nunctium Cesareę ac Vestrę Maiestati allaturum, nam cognitis ex mea relatione hostium viribus, Actibus ac consilijs victoriam maturari posse non dubitabam. Cum itaque pro uiribus meis omnia scitu digna in Numero, Substantia, et tempore explorassem, ac ipse mari ac terra perlustrassem, item Conradum Pangartner hominem industrium, in Germaniam redire uolentem, ut in Pera maneret et de singulis sub meo nomine ad Maiestatem Vestram perscriberet induxissem, Ionus Beg 8. Maij ad me cum literis Cesaris responsorijs veniens dixit, Cesarem in hoc proposito persistere ut ipse quanto possem celerius responsum ad Maiestatem Vestram perferrem, nec esse opus amplius me aut Cesarem aut Ayas Bassa adire, sed posse me pro arbitrio cum libuerit discedere, seque me rogare ut eum apud Maiestatem Vestram commendatum habere et pensionem suam per Senatum Ragusanum sibi responderi curare uelim, atque Maiestatem Vestram, ut Regnum Vngarie breui suum futurum esse (Iohanne e medio ablato) ut etiam Comiti Nogarole Venetijs dixerit, confidat, admonere, quod cum me facturum dixissem, eumque multis uerbis ut eadem fide ac diligentia Negotia Maiestatis Vestre ut hactenus fecisset futuris temporibus iuuare et promouere uellet, illeque se quod semel iurasset obseruaturum reciperet, ego postulaui, ut mihi per securiorem et breuiorem uiam liceret ad Maiestatem Vestram redire, scilicet per Vngariam aut Ragusium. Ille respondit iam literas ad Sangiacum Bosnensem expeditas et conductori meo traditas esse, tamen si uellem se Negotium Cesari expositurum. Ego hoc audiens sequenti die discessi. Cumque .iij^{a}. Iunij in Bosnam venissem petij ab Locumtenente Sangiaci, ut me sine mora ad confinia faceret conducere. Ille respondit me oportere Aduentum Sangiaci in Bosnam expectare, quod si credere nollem me posse ad Sangiacum scribere, quod cum euestigio per proprium Nuntium facturus essem, Locumtenens dixit non opus esse me Nuntium mittere, cum ipse eodem momento Cursorem ad Sangiacum missurus esset, cui ego literas ad Sangiacum dedi, Paulopost uenit ad hospitium meum quidam Georgius

Walter qui nuper sub Clissa captus fuit, Is cum a meis me adire prohiberetur, quia itinere lassatus decumbebam, dixit se ardua que moram non paterentur mecum uelle communicare, de quo admonitus iussi eum intromitti, Vbi mecum fuit cepit longo ordine narrare quo modo sub Clissa in seruitio Vestre Maiestatis a Morat Wayuoda (sine cuius scitu consilio et voluntate Sangiacus Bosnensis nihil ardui agit) captus et Constantinopolim ductus ac postea in Bosnam reductus fuerit, Deinde dixit se intimam Amicitiam contraxisse cum intimo Morati Vayuode familiari, qui ei dixerit Memoratum Morat .xv. Maij cuidam stipendiato in Segna ducentos ducatos et vestem sericeam ideo donasse, quod ille nescio cuius Ciuis et Capitanei nomine in fine mensis Iulij Segne Deditionem Morato promiserit, Ipsum Morat .42. exploratores in prouincijs Maiestatis Vestre habere, quorum septem Nomina presentibus inclusa mitto, Item Morat in Animo habere in reductione Oratoris Regij Crup per insidias intercipere, incursionem facere, et ipsum Oratorem, cum scitu Sangiaci, sub alieno nomine, quod Turciam sine Muneribus intrauit, depredari, Sangiacumque me sine Cesaris scitu et commissione me in Bosna sub pretextu fidelis officij consulto ac maligno Animo retinuisse, Hec quamquam incredibilia mihi uiderentur, tamen ea cum periculo Maiestatis Vestre ac meo, non contemnenda putaui, Itaque Waltero dixi, Posteaquam ei libere ac inpune in oppido cum Christianis conuersari liceret, si aliquem fidum ac idoneum Nuntium reperiret, qui meas literas tuto ad Maiestatem Vestram perferret, me eius captiuitatem pretio redempturum. Illo se quod posset facturum pollicente, ego meo expenditori (quem solum pro emendis necessarijs Locumtenens domum exire patiebatur) ut idem conaretur, commisi, Cum vterque nihil inuestigando proficeret, neque ego ex omni familia cui confidere possem, preter unum cuius presentia carere non poteram, haberem, ad stratagema aliquod excogitandum Animum conuerti, Verum Anteaquam noua consilia caperem, responsum ab Ayas Bassa, Ionus Beg, et Sangiaco Bosnense, quibus de mea retentione que oportebat scripseram, expectare decreui, Triduo post cum iam cenaturus discumberem, superuenit Locumtenens Barbaro quodam impetu, clamans me oportere in aliud hospitium migrare, Ego hominis insolentiam forti Animo dissimulans, eum iussi discumbere et rogaui ut sequenti die, quod iam nox erat, hospitium mihi mutare liceret, Quod cum ille negasset, a cena in crespusculo noctis aliud hospitium sordidum fetidum omninoque pestiferum, sed altioribus muris quam primum conclusum, intrare coactus sum, Tum primum cepi ea que a Waltero acceperam credere,

Sequenti Die per meum expenditorem Locumtenenti nuntiaui, Maiestatem Vestram me ante .9. Menses ad Cesarem Turcarum expediuisse et sufficientem pecuniam pro impensis mihi dari fecisse, verum cum tam diu Labaci graui impensa Saluumconductum expectarem, Maiestatem Vestram pro maiori cautella patentes literas pro .5oo. ducatis in Necessitate mutuo Accipiendis misisse, quibus literis non indiguissem, si ipse me iuxta Cesaris commissionem, prima die qua in Bosnam veni, ad Maiestatem Vestram redire permisisset, Verum cum me nescio cuius iussu aut Authoritate retinuisset, postulare ut vigore illarum literarum mihi a christianis mercatoribus .3oo. ducatos mutuo dari curaret. Ille mercatores ad se uocauit, et illis coram meo expenditore si vellent ut pecuniam mutuo darent concessit, postea in occulto magnis minis ne darent deterruit, de quo ego certior factus, meas vestes atque alias quas Cesar mihi donauerat partim inpignorandas partim venales exposui. Quod Locumtenens Audiens palam ne quis res Oratoris emere aut vendere aut omnino cum suis commertium habere presumeret, mandauit, De quo ego Admonitus, Duos Seruitores ad eum misi qui eius rei causam inuestigarent. Locumtenens respondit se Oratoris commodi causa id fecisse, ne si illi quibus vestes aut alia venalia crederentur aufugerent, aut alio modo Oratorem defraudarent, Orator detrimentum acciperet, et sibi eius rei culpa adscriberetur, Quam excusationem cum mei tamquam stultam ac ineptam non probarent, sed nullum unquam Regium Oratorem tam notabili iniuria in Turcia affectum fuisse, meo iussu conquererentur, Ille nec isti inquit Oratori tanta Necessitas contingeret, si ipse ut alij cum honore in Turciam venisset nec nostrum Cesarem Bassam ac nos omnes contempsisset, Interrogantibus meis qua in re ego Cesarem contempsissem, extra propositum respondit, ego Mandatum reuocabo, videat ipse Orator cui res suas credat. Cum ego igitur Locumtenentis Tirannidem, Stultitiam, uel ut verius dicam Amentiam nec rationibus, nec Muneribus, nec Minis leniri posse cognoscerem, illumque literas quas ad Ayas Bassa Ionus Beg scripseram retinuisse, a Chiaus qui me ex Constantinopoli in Bosnam conduxit, compertum haberem, neque ad tot literas ab Sangiaco Bosnense responsum ullum acciperem, ac nunquam ab Locumtenente ut Nuntium uel Seruitorem ad Cesarem, Bassam, aut pro pecunijs ad Maiestatem Vestram mittere mihi permitteret, impetrare potuissem, intelligeremque Locumtenentem ea omnia iussu Sangiaci Auarissimi in Despectum Maiestatis Vestre facere, nesciens quo me uerterem aut quid in tanta Locumtenentis perfidia et temporum calamitate omni Auxilio ac spe destitu-

tus, agere deberem, Ardensque in primis cupiditate incredibili Maiestati Vestre statum rerum Turcicarum pro certiori victoria indicandi, Occultum discessum Meditari incepi. Verum ab eo facto tria me precipue deterrebant. Primo, facti Difficultas, et periculum, Secundo quod Locumtenentem meę Abitionis Vindictam de meis Seruitoribus sumpturum timebam, Tertio quod citra Indignitatem clam abire non posse uidebar. Ratione igitur simul ac Studio Maiestati Vestre seruiendi diu cum Necessitate contendentibus, tandem Ratio Necessitati cessit, Itaque .xiiij. Iulij Relicta Suppelectile Negotioque apud meos, Noua Inuentione, dissimulato, comparatis Turcicis vestimentis rasa Barba ac Tonso Capite Noctu per Murum cum Interprete egressus biduo incognitus feliciter processi. Cum .ij. horarum Itinere a Mari Abessemus, occurrit nobis in Angusta Via, nescio quo fato, Inquisitor Mercatorum vectigal Cesareum defraudantium. Is pro consuetudine officij sui uolens sacculum, quem interpres ferebat, uidere, inuenit in eo literas Cesaris Turcarum ad Maiestatem Vestram directiuas, nesciensque Interpres pre Timore quid ad interrogata (quamuis antea a me instructus esset) respondere deberet, se ac me suspectos fecit. Vterque igitur in proximum Oppidum ad Iudicem ducti et post examen ea Nocte diligenter custoditi, et sequenti die honorifice in Bosnam reducti fuimus. Locumtenens cognito meo Discessu ignarusque quod pridie captus fuissem, timens suplicium, Aufugere decreuit, sed soceri sui suasu, Discessum distulit, atque ad multas partes cursores qui me quererent et item Nuntium ad Sangiacum de meo discessu expediuit, familiaresque meos catenis vinxit, dumque duos ex illis ut me proderent torqueret, intellexit de meo reditu, Solutis itaque ex catenis Seruitoribus, mihi cum magno equitatu obuiam venit, et longe honorificentius quam primo meo Aduentu in Bosnam me conduxit, Cum in hospitium venissemus interrogatus de causa tam occulte et subite Abitionis, nolui ei nisi presente Communitate respondere, Vbi omnes quos uolebam adessent, longo ac Articulato Sermone Locumtenentem meę Abitionis causam fuisse vere demonstraui, Ille mea oratione commotus primo obticuit, deinde, ut antea inique mecum egerat, ita tum inepte se excusauit, Seniores vero Turcharum qui aderant Locumtenentem quod cum periculo capitis sui Cesaris Mandatum preterijsset seorsum corrigebant, Ille se omnia iussu Sangiaci egisse illis respondit, Sangiacus vero cognito meo discessu ualde perterritus (ut postea intellexi) Morat Vayuodam ad se uocauit, atque his verbis allocutus est, Ecce Nequam, ego te in filium suscepi, et tu me in recompensam in capitis discrimen perduxisti, Legatus

Regis Ferdinandi aufugit, et familiam ac omnia in Bosna reliquit, Si Cesar causam intellexerit, quid erit de nobis, Dum utrinque Anxij et consilij capiundi cogitationibus detinerentur, superuenit Nuntius de meo Reditu, cui Sangiacus pre gaudio Vestem Auream donauit, et euestigio Capitaneum Chiausiorum, qui bis in legatione apud Maiestatem Vestram in Bohemia et Vienna fuit, ad me cum literis, quas apud me habeo, et .200. ducatis pro inpensis mihi per Locumtenentem faciendis, expediuit, Is ubi Sangiacum longo Sermone excusauit, dixit ipsum Sangiacum pro meo honore Cesari scripsisse non Oratorem ut fama erat sed unum ex suis Seruitoribus aufugisse, ideo me rogare ut interrogatus Sangiacum mendacem facere nollem, meque in Recessu a Sangiaco magna Munera et Accepti damni recompensam expectare debere, Post .x. dies Allate sunt litere Cesaris, ut suspicor ficte, quibus Sangiaco iniungebatur ut Oratorem Regium uisis presentibus tuto itinere in terram Regiam conduci curaret, Sangiacus Mustapham Vayuodam ad me misit, et se .500. instructos equites qui me saluum ad Crupam, ubi me in ingressu Turcie susceperant, conducerent, equosque ac Munera simul cum pecunia pro impensis in Itinere mihi obuiam missurum nuntiauit, Ego vero superiorum Memor, ac status presentis rationes mecum reputans, aut Maiestatis Vestre Subditis, aut mihi illo equitum numero insidias parari iudicaui, Itaque inuito atque etiam prohibente Locumtenente, cum Iudicis Auxilio, Interpretem per postas ad Sangiacum cum his Mandatis expediui, Quoniam Iter mihi a sua Dominatione propositum longum, difficile, ac propter latrones omni tempore in Kroatia existentes periculosum esset, atque ego debilis parsque familie omnino infirma esset, rogare ut aliud iter commodius et breuius iuxta aliorum Oratorum consuetudinem eligere liceret, Sangiacus pertinaciter in prioris itineris sententia perstitit, Tandem cum intelligeret me potius nuntium ad Cesarem mittere, quam illo Itinere proficisci uelle, timens fortassis Cesarem per illum Nuntium de iniurijs mihi illatis posse informari, graciose concessit, quod sine capitis periculo prohibere non potuit, statimque licentiam eligendi quod uellem iter in scriptis per unum Chiaus misit, Ego Accepta licentia, non expectans munera aut nouos conductores, ne spatium struendi nouas Insidias in mea munerum expectatione haberet, cum Vayuoda quem antea ad me miserat, Ragusium properaui, sed fortuna tot meis preteritis calamitatibus Historia dignis nondum contenta mihi in Trebigna non longe a Ragusio latrones qui me depredarentur atque personam meam vna cum familia retinerent obuiam misit, Ego vero omnia forti animo dissimu-

lans cum Dei Auxilio sequenti die in diluculo cum familia Ragusium incolumis perueni, relictis in Trebigna equis ac suppellectile, que omnia biduo post per Iudicem Castri Noui, quod sub Cesare Turcarum est, Ragusium missa ac restituta fuere, Sed si ego in Trebigna vna nocte diutius mansissem, Actum de mea meorumque salute fuisset, ita artificiosas insidias latrones mihi instruxerant, Ragusei Autem me intuitu Maiestatis Vestre honorifice exceperunt liberaliter tractarunt ac .5o. ducatorum valore donarunt, Dum ibi fui Senatus bis me visitauit et multa prolixe de Bucignola conquestus est, que cum ego ex maleuolentia magis quam quod res ita se haberet dici existimarem, honorem in primis Sacre Maiestatis Vestre ut debeo, deinde Bucignole defendere conatus sum, Cum autem literas Bucignole manu, varijs temporibus scriptas ac eius sigillo obsignatas non sine magna admiratione legissem, quibus literis multa flagitiosa facinora continentur, interrogaui Senatum cur illas literas, et alia que mihi exposuissent, pro declaratione sue Innocentie coram Maiestate Vestra, que iustissima ac clementissima Raguseęque Ciuitati Graciose affecta esset, iam diu antea non protulisset, Senatus respondit se primum ante vnum Annum illas literas .4oo. Ducatorum pretio redemisse, easque simul ac alia per proprium Nuntium Monachum Priorem Sancti Dominici Sacrę Maiestati Vestre uoluisse iam .9. mensibus elapsis declarare, nisi dictus Nuntius, opera Bucignole, conspectu Maiestatis Vestre prohibitus, ac Vienna, non ut orator sed ut explorator uel proditor aliquis cum magna Reipublice Raguseę ignominia, repente excedere iussus fuisset, Idcirco me rogantes ut Ciuitatis nomine Sacram Maiestatem Vestram humillime et suppliciter orare uellem quod eadem Maiestas Vestra pro vnius hominis falsis delationibus oculos sue clementie a tam sibi fideli et Deuota Republica auertere non velit, Vtraque parte audita, ac re bene perspecta, Maiestatem Vestram non eam opinionem de Ragusanis habituram, quam hactenus a Bucignola male informata habuerit. Ego illis ingenue respondi si tales se re exhibuissent, quales se esse erga Maiestatem in presentia uerbis profiterentur, me eis Gratiam et Clementiam Maiestatis Vestre certo promittere posse, sed me hoc pro certo scire ac diuturna experientia compertum habere, Sacram Maiestatem Vestram non ex aliorum Relatione, sed ex factis solere homines iudicare, propterea eos credere non debere Maiestatem Vestram ex Bucignole uel cuiusuis falsis delationibus moueri. Contra, Senatus multa replicauit, que ut longa sunt, ita Maiestati Vestre molesta fore et propterea pretereunda esse arbitror.

Serenissime Rex ex omnibus his que in Turcia audiui et vidi non possum satis mirari ac dolere tantam esse Reipublice Christiane Infelicitatem, ne dicam hominum Cecitatem, quod tam inbellis, sordida, effeminata, et Barbara Gens Rempublicam turbare possit, cum nullus meo iuditio tam exigue potentie Rex, qui Turcis resistere non possit, in christiano orbe sit, si ea que in eo genere intellexi et cognoui intelligeret et cognosceret. Quanto magis Sacra Maiestas Vestra que est omnium Regum suprema et potentissima id faceret, si in perpetua Pace perpetuum Bellum pre oculis haberet, et Turcis ac suis sequacibus nihil crederet. Si Maiestas Vestra superius in presenti mea Relatione Turcarum contradictoria et sicca ut ita dicam Responsa diligenter obseruauerit, deinceps non oratores ad irrisionem, sed exercitus ad vltionem in Turciam esse mittendos facile ex sua prudentia iudicabit. Deum testor his duobus mensibus quibus ego in Bosna fui .2000. strenui Armati non solum 7000. trepidantes Turcas fugassent sed etiam vniuersam Bosnam occupassent et exceptis castris deuastassent. Ita enim Sangiacus sola Aduentus nostrorum fama trepidabat, quod se a principio in Arcem Iayzza includere uolebat, nisi Cesaris Turcarum Mandato in confinibus manere coactus fuisset. Sed quantum omni tempore Dilatio in Bello obfuerit, et in presentia obfutura sit, et multa preterita exempla demonstrant, et presentis Belli euentus docebit. Euentum Clisse, precise ut accidit, ita ego Commissarijs Maiestatis Vestre Labaci, Anteaquam Turciam intrassem, apud me existentibus et de Clissa consulentibus futurum predixeram. Hoc cur nunc quasi extra propositum scribam, mallo Maiestatem Vestram ex sua prudentia intelligere quam ex meis literis cognoscere

Ceterum si omnia de meis successibus et molestijs tam a sordida ac inexperta mea familia perpessis, quam a Turcis acceptis, deberem in presentia scribere, non Relationem Legationis facere, sed Librum et Historiam (quam suo tempore de ea re cum Dei Auxilio per otium compositurus sum) exarare, cum non parua Maiestatis Vestre molestia ac meę valetudinis periculo, me oporteret, Expositis igitur superius magis necessarijs in nomine Domini finem scribendi facio et me Sacrę Maiestati Vestre Humillime comendo

Cum essem in Pera in Monasterio Sancti Francisci Monachus nomine Petrus de Genua mihi retulit Interpretem Oratoris Gallici Perotum mercatori secum de rerum occurentijs disputanti dixisse hec verba, Quamdiu magnus quidam vir, quem nominare nolo, apud Carolum Imperatorem viuet, non timeo Regem Gallie spoliari Regno facile posse. Hec verba mecum ponde-

rans, statim suspicatus sum illum voluisse Illustrem Dominum de Nassa innuere, quia recordabar Ayas Bassam me in prandio interrogasse, an Dominus de Nassa apud Regem Hispanie magne Authoritatis esset, sed anteaquam de Domino de Nassa mentionem faceret, astute percunctatus est qui nam essent primi consiliarij apud Regem Hispanie, et que esset causa tanti dissidij inter ipsum et Regem Gallie, Idcirco ego arbitror Regem Gallie apud Turcam gloriatum fuisse, se habere intelligentiam secretam cum aliquo magno apud Cesaream Maiestatem

Die .ij. Iulij venit per postas in Bosnam Cesaris Turcarum Chiaus nomine Kurtbeg, Is Prefecto Hospitalis dixit, se a Cesare cum literis ad Episcopum Zagabrie directiuis ad confinia missum fuisse, ubi Kroatum, quem cum literis ad Episcopum miserit, per .xiiij. dies frustra expectasset, Ideo, relicto in arce Kroati Seruo, qui aut Kroati reditum, aut responsum per aliquot dies prestolaretur, se in Bosnam reuersum, ut alium nuntium viarum peritum ad inuestigandam more causam mitteret. Hec Prefectum Hospitalis Solymano mercatori, qui in Italia diu fuit et italice expedite loquitur, indicasse, ab eodem Solymano intellexi

Georgius Walter, de quo in Relatione mentionem feci, mihi dixit literas latinas, quibus hostium consilia declarantur, sepe ex castris Domini Katzianer Sangiaco Bosnensi mitti, a quo autem mittantur se nescire quia ille suus Amicus Morati Vayuode Seruus latinum idioma ignorat

Idem Walter mihi dixit Prefectum Segne Rarissime in Segna degere et suum Locumtenentem quottidie inebriari, quod cum Turce sciant suo tempore eos talem occasionem capturos

Dominus Erasmus a Turri nuper a Clissa Rediens mihi exposuit Laurentium Canturitz a Vayuoda qui eum ceperat, fuisse gratis dimissum ea tamen conditione ut si prescripto certo tempore Turcam apud Nobilem quemdam Kroatum captiuum non redimeret ipse in Bosnam redire teneretur, Cum autem Canturitz nec captiuum Redemerit nec in Bosnam reuersus sit sed aliquamdiu in Terra Fluminis cum tribus equis graui impensa epulatus sit se Canturitz suspectum habere, et me rogare ut Sacram Maiestatem Vestram de ea re admoneam

Serenissime Rex Ego fui ante Recessum importunus quia tanquam inexpertus cupiebam de singulis bene informari, et quamuis Instructio quam habebam mihi non satisfaceret, tamen, ne nimium curiosus uiderer, ab vlteriori instantia destiti. Verum posteaquam Cesaris Turcarum Ingenium ac

Naturam cognoui, sepe me penituit, et mecum dolui, me non magis apud Sacram Maiestatem Vestram institisse, Nam si ampliorem instructionem plenioremque ac liberam agendi facultatem habuissem, fortassis cum Dei Auxilio Vngariam cum stabili Pace confirmatam, mea opera Sacra Maiestas Vestra obtinuisset, quod ne arroganter a me indicari putare velit, eam suplex oro, et me humillime comendo.

B E I L A G E N.

I.

Schreiben König Ferdinands I. an Chosrew Beg, Sandschakbeg von Bosna.

Wien, 19. November 1536.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Überschrift: Bassæ Bosnensi Husrem Beg.

Ferdinandus etc.

Magnifice et Præstans Vir syncere dilecte, Decreuimus in paucis diebus Oratorem quendam nostrum videlicet Nobilem fidelem nobis dilectum Franciscum Ritium, Baronem in Sprinzenstain Consiliarium nostrum ad Serenissimum et Potentissimum Principem Dominum Soleymannum Imperatorem Turchorum ac Asię et Grecię, Patrem nostrum Charissimum Dominumque vestrum expedire et transmittere, qui cum per loca Administrationi vestrę subiecta iter facturus sit, idcirco vos hortamur, vt quo tutus et securus ad istas partes accedere profectionemque suam perficere possit, Salui Conductus literas per presentium latorem sine mora transmittere ac proprium hominem ad confinia ista, vbi prefatus Orator noster transiturus est, qui ipsum vlterius conducat et associet, destinare velitis, In quo rem nobis gratam et Cesari Dominoque vestro pariter vtilem et acceptam facietis, nostra in vos gratia et liberalitate Regia compensandam, Datum Viennæ Die 19 Nouembris 1536

II.

Schreiben Desselben an Sultan Suleiman I.

Wien, (wahrscheinlich 20. November) 1536.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Der erste Bogen fehlt in den Acten. Statt Viennæ *am Ende hatte früher* Grecij *gestanden; das Concept muss demnach schon in der zweiten Hälfte Octobers, während welcher König Ferdinand I. zu Gratz Hoflager hielt, abgefasst worden seyn.*

gratiam complacentiamque facere parati sumus, plane confidimus, Porro nisi Magnitudo vestra priorem sententiam suam mutarit, eam vehementer rogamus, vt Nuntium

suum prefatum cum optima vt speramus resolutione quam citissime ad nos expedire velit, quem tanto maiori desyderio expectamus, vt coram inspicere perquirereque possit, quemadmodum nos post initam hactenus pacem erga Magnitudinem vestram gesserimus, ac veluti oculatus testis de nostris factis veritatem et plane contrarium ab his que Aduersarij nostri disseminare fingereque solent, Militumque Magnitudinis vestre in nostros iniurias violentiasque referre ei queat, Is enim et videre et quasi palpare poterit, nostros iniusta causa à Magnitudinis vestre hominibus tam misere vexari et iniurijs affici, nosque pacem cum eadem Magnitudine vestra inconcusse seruare studuisse, sicuti imposterum etiam pari diligentia obseruare volumus, Et ea que supra de occupatione Castrorum Aduersarijque nostri insidijs scripsimus non aliter se habere, quam vt syncere vereque demonstrauimus, re ipsa comperiet, Quod si interea temporis accideret, quod aliquem armorum motum non nisi defensionis iure atque causa contra Comitem Scepusiensem, qui quidem totus in hoc versatur viresque suas intendit, vt quo iure quaque iniuria partes suas coaugmentet nostras vero imminuat et quos ex fidelibus nostris superesse videt à nobis alienet et ad se alliciat, vel alias facere cogeremur, petimus à Magnitudine vestra vt nos in hoc euentu sicuti par est excusatos habere, idque non in aliam partem interpretari atque accipere velit, quam quod nobis tot acceptis iniurijs victis et commotis iure quidem optimo competere existimemus, stantibus ijs inconuenientibus nostrorum quoque fidelium defensionem suscipere periculaque ab eis auertere, quando tantopere per eos vrgemur et requirimur, donec scilicet per Magnitudinem vestram debita prouisio ordinatioque fiat, Nam certo sibi Magnitudo vestra persuadere debet nos nihil prorsus acturos fore, quod à pace alienum et diuersum sit, neque vllam dicto Scepusiensi causam occasionemue dabimus nec vnquam dedimus gerendi nobiscum belli, Et si aliud à prefatis obtrectatoribus inuidisque nostris ad aures Magnitudinis vestre deferretur, rogamus vti eorum vanis relatibus nullam fidem adhibere, sed rei veritatem vt in se est explorare velit, neque se à quoquam improbis delationibus traducendi nostri causa confictis in nos irritare incitareque permittat, Et hec omnia maxime necessaria nobis visa sunt pro rerum nostrarum exigentia Magnitudini vestre per literas illas nostras diffuse syncereque et summa plane fidutia confidentiaque aperire, Hinc fore sperantes, quod Magnitudo vestra perspecta et cognita nunc mente et proposito nostro vsque adeo ad pacem perpetuo complectendam propenso, maiorem amori et paterno suo erga nos studio cumulum adijciet, nosque vti bonum et obsequentem filium commendatum et adiutum habebit, à qua super singulis his per nos impresentiarum propter bonum pacis et pro benefitio non minus Magnitudinis vestre quam nostro recensitis, enumeratis, insinuatis petitisque benignum ac citum responsum, talemque deliberationem relationemque, qualem se vti patrem nostri amantissimum decet, nostraque in eam constans ac firma voluntas, diligensque pacis synceriter obseruandę cura sollicitudoque promereri videntur, communisque vtilitatis ratio exposcit, ardentissime expectamus, Nos interim filiali studio eidem commendantes, quam diu incolumem superstitemque viuere optamus, Datum Viennæ in Mense Nouembri 1536

III.

Schreiben König Ferdinands I. an den Grosswefir Ajas Pascha.

Wien, (wahrscheinlich 20. November) 1536.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Überschrift: Ayas Bassæ. *Wie im Concepte des vorstehenden Schreibens hatte auch in diesem statt* Viennæ *am Ende früher* Grecij *gestanden.*

Ferdinandus etc.

Illustris et Magnifice Vir, Syncere dilecte, Salutem et Gaudium, Redijt ad nos Orator noster quem ante aliquot Menses ad Serenissimum et potentissimum Principem Dominum Soleymannum, Imperatorem Turcorum ac Asię et Gretię etc. Patrem nostrum Charissimum et Dominum vestrum miseramus, Cuius ex relatione dictique Cesaris literis cum singulari Gaudio animique voluptate intelleximus Magnitudinem suam ita ad pacem nobiscum bene tenendam inclinatam esse vt si eam antea non fecisset, iam de nouo eandem nobiscum constituere et firmare vellet, idque ob eam potissimum causam, quod liquido cognouisset nos pacem illam toto eo tempore, quo absens, forisque in longinquis partibus bello occupata et distenta fuisset, optime obseruasse, Quod ipsum vt summe gratum et iucundum nobis fuit (licet de eo nunquam sane dubitauerimus) clarius ex Magnitudinis suę scriptis percipere, ita vere affirmare possumus nos semper eo animo fuisse et adhuc esse, vt dictam pacem non solum inconcusse obseruemus sed in ea constantissime perseueremus, Palam enim est et satis manifestum nos omnia que ad illius quietem et conseruationem spectare videbantur toto pectore, quantum in nobis fuit, complexos esse, nihilque vnquam hactenus attentasse aut vllo modo attentare voluisse, de quo iure reprehendi possimus, Si autem aliter Magnitudini sue de factis nostris per inuidiam et obtrectationem Aduersariorum nostrorum scriptum vel nunciatum esset, non debet Magnitudo sua eorum vanis falsisque relationibus credere, sed nobis potius et verbis nostris vt qui puram rei veritatem sicuti in se est scripsimus et ostendimus, fidem adhibere, quemadmodum eam facere et facturam esse confidimus, Quamuis autem Magnitudo sua nos certos esse voluit et securos de animo suo quem habet erga nos et pacem obseruandam, tamen eo non obstante, subditorum et fidelium nostrorum incomparabilia damna ab hominibus et militibus dicti Cesaris preter omnem causam et contra pacis tenorem illata, continuaque Castrorum et locorum nostrorum occupatio, frequentesque incursiones direptionesque nos impresentiarum necessario impulerunt ad scribendum Magnitudini suę longissimas literas, sicuti videbitis, in quibus eam de ijs et alijs rebus nostris informamus, quas breuiter repetendo vobis quoque per has nostras significandas duximus, Perpaucis enim ante mensibus Magnitudinis suę Basse tam Nandoralbensis quam Bosnensis et Sanchiachi nonnulli magna Gentium Multitudine congregata in Regnum nostrum Sclauonię irrumpere non veriti sunt, omne genus hostilitatis exercendo, nostrosque subditos grauibus damnis affligendo, eaque perpetrando que tenendę paci mutueque bonę vicinię directe contraria et aduersa fuere, Nam queque sibi

obuia partim incendio deuastarunt partim in captiuitatem abduxerunt, et quod longe grauius et à prefata pace alienissimum est, tredecim Castra nobis et nostris pertinentia multaque alia loca inuadentes violenter ceperunt, expugnarunt occuparuntque et occupata tenent, eorumque aliquot presidio munierunt, partim penitus diruerunt exusseruntque, Et licet in vim pacis illius, et ob intellectam Cesaris erga nos voluntatem nuper nobis declaratam eosdem requisiuimus vt à talibus temerarijs ausibus abstinerent nobisque et captiuos et occupata Castra restituerent, tamen spreta eiusmodi requisitione nostra rursus in expeditionem prodeuntes, quicquid reliquum est, infestare, trucidare occupareque intendunt, Preterea Husrem Beg Bassa Bosnensis et Piribeg Bassa Hercegouine ingenti Numero Militum ad obsidendum Castrum nostrum Clyssiense nuper venerunt et prope illud duo fortalitia vnum mox post aliud extrui fecerunt, Arcemque ita nostram oppugnant et per famem, cum aliter non queant, ad deditionem compellere et in potestatem suam redigere laborant, Cum autem hec tam inhumana crudeliaque facinora contra omnem rationem pacisque tenorem perpetrentur nosque ad ea vel per nos vel per nostros nullam quouis modo causam occasionemque dedisse sciamus, aut in aliquo eos lacessere seu prouocare studuimus, illaque omnia non solum preter mentem, voluntatem iussionemque dicti Cesaris, verum etiam se prorsus inscio et ignorante fieri pro certo teneamus, tantoque magis quod Magnitudo sua ab his contraria nobis scripserit, iustumque sit et æquissimum, imo predicte paci mutueque bone vicinię et constitutę Amicitie ex omni parte consentaneum, vt talia Magnitudo sua per suos admitti non concedat, sed in vniuersum tollere et pacificare curet, Idcirco vos sedulo hortamur, vt attentis his rationabilibus causis et pro conseruatione pacis, et ad singularem nostri complacentiam gratificationemque, et æquitatis demum communisque vtilitatis intuitu, pro vestra precipua gratia et authoritate, qua ob prudentiam et industriam vestram merito alios excellitis ac plurimum valetis, tantum agere et efficere apud dictum Cesarem Dominum vestrum Patremque nostrum Charissimum velitis, vt omnibus Bassis ceterisque quibuscunque subditis et hominibus quam efficacissime mandet, quo non solum dehinc à facinoribus illis et oppressionibus prorsus abstineant cumque nostris fidelibus in bona pace vicinia amicitiaque prout conuenit viuant et maneant verum etiam sumpta arma protinus deponant eorumque vlteriorem motum euitent et ab inuasione lesioneque nostrorum desistant, Arcisque nostrę Clyssiensis obsidionem soluant et penitus relinquant, nobisque ac nostris idem Cesar vniuersa et singula bona sic indebite ablata et captiuos simul et occupata Castra Arces et loca quecunque, sine aliqua mora, impedimento et contradictione per eosdem reddi et restitui faciat, prout alias ipsi Comiti Scepusiensi fieri fecit, cuius tamen facta enormia id non merebantur neque merentur aut mereri possunt vt ipsius maior ratio à Turcharum Imperatore quam nostri haberi debeat, qui semper paci integre seruandę studuimus, cum is contra nihil non in Magnitudinem suam suis excessibus et delictis admiserit, propter quod non solum culpabilis existit verum etiam puniendus esset maxime cum neque pacem neque inducias vnquam recte obseruarit sicuti luce clarius est adeo quod tam nostrorum beneactorum et non mediocris obseruantie intuitu quam ob rationes et causas supradictas Magnitudo sua merito nobis

in his plus quam vlli alteri complacere et gratificari debet, In quo certe opus bonum et vtile, nostraque in vos beneuolentia dignum, ac sepedicte paci congruum facturi estis, peculiari nostra beneficentia liberalitateque erga vos recognoscendum, Preterea quia Nobilem fidelem nobis dilectum Franciscum Ritium à Sprinzenstain Oratorem et Consiliarium nostrum presentium exhibitorem, cui in omnibus, que vobis nomine nostro referet, plenam et indubiam fidem habere velitis non aliter ac si nos coram vobis loqueremur, continue in Curia Cesaris et Domini vestri libere versari consistereque ob causas quas tum ex se tum nostris ad eundem Cesarem literis latius percipietis desyderamus, proinde vos studiose requirimus et hortamur, vti eundem nomine et causa nostra vestro consilio, authoritate, gratia, auxilioque in omnibus rebus et negocijs nostris apud prefatum Imperatorem et Dominum vestrum quolibet tempore bene commendatum promotum et adiutum habere, penesque Magnitudinem suam id curare velitis, vt nobis super literis nostris quas ei impresentiarum scripsimus, adque singula petita nostra fauorabile ac citum responsum, et proprium ad nos Oratorem, vti se facturum promisit, quam ocyssime remittere velit, Quod pariter Regia nostra beneuolentia remuneratioque erga vos recompensare studebimus, Datum Viennæ in Mense Nouembri 1536

IV.

Schreiben König Ferdinands I. an Franz Freiherrn von Sprinzenstein.

Wien, 13. December 1536.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Überschrift: Francisco Ritio.

Ferdinandus etc.

Nobilis fidelis dilecte, Significamus tibi quod Aduersarius noster Wayuoda paulo post discessum hinc tuum Ciuitatem nostram Cassouiensem sub inducijs cum eo per nos factis et prorogatis nullo habito respectu fidei et promissionis per suos homines cepit occupauitque, nobisque nihil tale metuentibus contra pacem et susceptas inducias eandem Ciuitatem adimere non est veritus, Quod quidem vltra priora sua facinora nos vt debet grauiter commouet et nos nolentes volentes impellit cogitque vt aliquam rationem ineamus, quemadmodum istis suis violentijs et insultibus obuiare, nosque et subditos nostros, ab ipsius intolerabilibus iniurijs, quas nobis sub indutiarum etiam tempore sine causa et temere inferre non cessat, defendere possemus, Tot enim tantisque nos fidelesque nostros malefactis pessimisque dolis suis grauauit, vt iniquum plane sit diutius ea dissimulare, que omni iure vlciscenda videantur, Preterea satis superque nimis cum irrecuperabili et incredibili penè nostro ac nostrorum damno nocumentoque hactenus didicimus apud hominem illum neque fidei religionem, neque pacem cum Turcharum Cesare initam quidquam valere, sed omnia iura diuina humanaque simul et Magnitudinis sue verbum ab eodem non solum negligi verum etiam in tantum sperni contemnique

vt contra pacem contra inducias imò contra ius Gentium queque indignissima perpetrare sibi inprimis gloriosum ducat, Quamobrem cum nobis difficile et impossibile sit eius tam obstinatam malitiam iniuriasque diutius perferre, quas tamen respectu pacis cum Magnitudine sua stabilitę diu nimis pacienterque tulimus, nosque non dubitemus hoc ipsius Wayuodę factum haud parum Magnitudini sue displiciturum, idcirco ei suisque Consiliarijs hęc omnia abs te declarari omnibusque quibus scies et poteris modis melioribus ostendi volumus nos non posse neque debere aliter facere quin arma tandem etiam defendendi nos, recuperandorumque locorum nostrorum in medio pacis tempore ereptorum causa contra illum, qui toties pacem induciasque preter omnem rationem fregerit, totiesque fidem suam violarit, et nunquam sanè promissa, sicuti Magnitudini suę sepius alias et copiosè tum per literas tum Oratorum nostrorum medio notificauimus, obseruare curarit, sumamus, et ad ea media licet inuiti descendamus per que istius vim à nostrorum ceruicibus propulsare valeamus, Et cum liceat ex omni iure vim vi repellere, irritatosque tàm multiplicibus iniurijs vt nos sumus à Wayuoda isto mille modis incitati defensionem suscipere conueniat, hinc nos Magnitudo sua excusatos habere velit, si contra dictum Aduersarium nostrum non quidem nostra sponte sed per violentias suas coacti expeditionem aliquam suscepturi sumus, in qua nos tamen pacem et confederationem cum Magnitudine sua factam haud sanè pretergressuros esse iudicemus, quando nimirum ob causas iamdictas nobis salua amicitia vnioneque nostra et illesa prorsus pace secum confirmata istius grauissimas iniurias persequi iustum et æquum sit, Quare omnia illa Magnitudini suę simul et Ayas Bassę quam potes aptissime oportunissimeque demonstrabis eisque ob oculos ponere studebis Aduersarium nostrum tàm prostituti esse pudoris extremaque malitia preditum, vt ei nihil plane sit fidendum, Nostram in ijs expressam et omnimodam executurus voluntatem, Datum Viennę xiij Decembris 1536

V.

Schreiben des Freiherrn Franz von Sprinzenstein an König Ferdinand I.

Laibach, 24. und 29. December 1536.

Aus dem eigenhändigen Originale im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Die Nachschrift ist auf einem besonderen Zettel und mit rothem Wachs in das Schreiben eingeklebt.

Sacrę Romanorum Vngarie Bohemie etc. Regie Maiestati Domino Domino meo Clementissimo

Das über rothes Wachs gebreitetem Papiere aufgedrückte Siegel zeigt das Wappen Sprinzenstein's.

Serenissime et Inuictissime Rex Domine Domine mi Clementissimę

Hodie Ideo primum Labacum veni quod in Biduo Moram fluuium nec Vado transire, ubi minima fluminis altitudo erat, nec Naui apud Arcem Hernhausen traijcere propter Glaciei molem potui Nunctius pro Saluoconducto .28. Nouembris missus nondum re-

dijt Cum redierit me sine mora Itineri accingam et mihi commissa qua debeo fide et diligentia curabo Cum his Bene diu ac feliciter valeat Sacra Maiestas Vestra cui me Humillime comendo Ex Labaco in Vigilia Natiuitatis Domini 1536

Eiusdem Sacre Maiestatis Vestre

Humillimus Seruus

Franciscus Ritius

Postscriptum Iudex Ciuitatis dixit meo expenditori sibi a Vicegerentibus iniunctum esse ut querat quemdam Hominem qui hodie palam in Hospitio dixit, Nuntium quem Dominus Khatianer in Bosnam miserit captum nescio ubi carceribus detineri, Idemque Iudex rogauit meum expenditorem ut mihi nihil de ea re dicat quia Vicegerentes mihi Negotium exponere nolint quoad de veritate certiores fiant eosque pro veritate investiganda nunctium ad Capitaneum cum literis misisse Datum Labaci 29 Decembris 1536

VI.

Schreiben König Ferdinands I. an Franz Freiherrn von Sprinzenstein.

Wien, 2. Februar 1537.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus-Archive. Überschrift: Francisco Ritio.

Ferdinandus etc.

Nobilis fidelis dilecte, Hac hora allatus est nobis Saluus Conductus à Bassa Bosnensi, pro quo ante discessum tuum ei vt scis scripseramus vti in certum locum ad Confinia eundem mitteret vbi tibi redderetur, Cum autem non factum sit, non libenter equidem videmus tam longam temporis moram intercessisse teque in profectione tua maturius perficienda ob eam causam impeditum hactenus esse, Quamobrem tibi prefatum Saluum Conductum hisce literis nostris inclusum per proprium hominem vna cum copia traductionis latinę vti videbis transmittimus, et omnibus modis iniungimus et mandamus vt statim iter tuum quanta maxima potes festinatione ad Cesarem Turcharum etc. prosequi contendas et acceleres, nullamque prorsus moram in eo facias, Nostram in hoc expressam seriamque omnino executurus voluntatem, Datum Viennę die secunda Mensis Februarij 1537

VII.

Schreiben Desselben an Denselben.

Prag, 28. Mai 1537.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus-Archive. Überschrift: Francisco Ritio.

Ferdinandus etc.

Nobilis fidelis Dilecte, Ex incluso literarum nostrarum ad Cesarem Turcharum exemplo videbis, cuiusmodi ad Magnitudinem suam in sententiam ferme superiorum per

te ad se allatorum scribenda duxerimus, Quare tibi iniungimus et mandamus vt pro celeri relatione et responso apud Magnitudinem suam vel eius Consiliarios instes et quantum potes sollicites, et id qualecunque sit ad Nos sine mora per literas tuas perferri, Nosque de omnibus rebus que nos scire intersit abunde certiorem reddere cures, Nostram in eo expressam et omnimodam executurus voluntatem, Datum Prage 28 Maij 1537

VIII.

Schreiben König Ferdinands I. an Chosrew Beg.

Prag, 28. Mai 1537.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Überschrift: Bassæ Bosnensi Husrem Beg. *Ganz unten am Rande links die Weisung:* Dem Puchler zuzuſchickhen vnd das man damit von Labach ain aignen Potten biß zum Baſſa aus Boſſen abfertigen, vnd das Pottenlon der Aufſchlager oder Vizthomb bezalen ſoll, jme in ſeiner Rayttung aufzuheben.

Ferdinandus etc.

Magnifice et prestans Vir syncere dilecte, Mittimus impresentiarum vobis annexas literas nostras ad Serenissimum Turcarum Imperatorem ac Asie et Grecie, Dominum vestrum scriptas, quas cum subito ad Magnitudinem suam perferri cupiamus, vos itaque hortamur et singulari studio requirimus vt eas sine mora ita dirigere curetis, vt ad manus Domini vestri certo perferantur, In quo rem non minus Domino vestro acceptam quam nobis gratam facietis nostra in vos gratia et liberalitate Regia compensandam, Datum Prage 28 Maij 1537

IX.

Schreiben Desselben an Sultan Suleiman I.

Prag, 29. Mai 1537.

Aus dem Concepte Adam Carl's im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive. Überschrift: Turcharum Cæsari.

Serenissimo etc. Ferdinandus etc. Quamuis per plures literas nostras preteritis Mensibus ad Magnitudinem vestram scriptas et transmissas, eidem exposuimus declarauimusque tum continuas Incursiones, Depredationes, Spolia, rapinas, innumerabiliaque damna, quæ subditis nostris, à Magnitudinis vestre hominibus ad confinia degentibus contra initam et firmatam inter nos pacem, sine omni legitima causa et indebitis modis, ac nimis hostiliter illata fuerunt, tum etiam violentas Occupationes expugnationesque multarum Arcium, Castrorum, fortalitiorumque in Regno nostro Sclauonie sitorum, necnon deuastationes exustionesque locorum ab eiusdem Magnitudinis vestre Presidibus et Militibus, nullo habito respectu pacis et Amicitie inter nos contractę indigne crudeliterque perpetratas, Eamque summopere rogauimus vt cum mens nostra et voluntas semper hæc fuerit vt Amicitiam et pacem per Nos cum Magnitudine vestra susceptam inuiolabiliter teneremus, eamque à nostris integre et inconcusse obseruari studuissemus,

Nosque vel subditos nostros nullam causam Magnitudinis vestre hominibus vnquam dedisse sciremus, cur loca nostra cum armata manu inuadere, depopulari, pluribusque vijs ac modis intolerabilibus incendia facere, nostrosque fideles crebris et grauibus damnis afficere omneque genus hostilitatis atrocitatisque in eos exercere, multaque alia mala que tenendę paci mutueque bonę vicinie non solum non consentanea, verum etiam directe contraria videbantur, designare committereque debuerint, quin potius persuasum haberemus ea omnia sine scitu et voluntate Magnitudinis vestre à suis facta esse, vellet hisce rebus cognitis protinus mandare et efficere, quemadmodum de sua in nos affectione beneuolentiaque confideremus, quo sui omnes imposterum ab eiusmodi Depopulationibus Spoliationibus oppressionibus hostilitatibusque supradictis abstinerent, cumque nostris in bona pace vicinia Amicitiaque permanerent et viuerent, ijque ab omni posthac inferenda iniuria violandisque pacis conditionibus cohercerentur, quemadmodum Nos vicissim penes nostros idem essemus curaturi, Tamen cum nobis à Magnitudine vestra super postulationibus illis nostris æquissimis non solum nullum responsum afferretur verum etiam sui Prefecti collectis numerosis copijs in Regnum nostrum Sclauonie eiusque Incolas, et vlterius quoque indies magis magisque seuire penetrare pacemque infringere, Arcemque vnam post aliam occupare, expugnare, comburere, hanc solo æquare, illam presidio imposito munire, idque genus alia aperto potius bello quam vlli paci simillima perpetrare non cessarent, preterea vero ad obsidendum Castrum nostrum Clyssiense cum ingenti Militum numero confluxissent, et prope illud duo fortalitia vnum mox post aliud extruxissent non alio consilio quam vt per obsidionem Arcem illam nostram famis angustijs adactam ad deditionem compellerent eamque in potestatem suam redigerent, Tametsi ad propulsandam vim illam tamque enormes iniurias Regnicolas Subditosque nostros omni conatu resistere, validissimaque manu concurrere incitatos, et ad capiendam iustissimam vltionem prouocatos, idque à nobis petentes vt scilicet eis qui nullam scilicet vel minimam causam tante crudelitati atque oppressioni se dedisse scirent, seseque sub pacis nomine ita innocenter deuastari perditumque iri diutius ferre minime possent, ad arma iam tandem conclamandi, bellumque suscipiendi potestatem faceremus, iam tum licuisset nobis absque vlla pacis lęsione in expeditionem exire vimque vi repellere permittere, Tamen eos, quoad eius fieri potuit, ab hac sua quantumuis honesta cupiditate abducere continereque studuimus pollicentes nos subito non minus Magnitudini vestrę, quam ipsius Sanciachis hac de causa scripturos sicuti fecimus asserentesque nos plane nullum dubium esse, quin ista Magnitudine vestra plane inscia, nedum eius iniussu fierent, Postea vero quam ne tunc quidem Magnitudinis vestrę homines tot tantisque iniurijs finem facerent, visum nobis fuit peculiarem in hoc Oratorem ad Magnitudinem vestram ablegare, cum longissimis sane literis totius rei successum complectentibus, quem Oratorem nostrum iam nunc proculdubio ad Magnitudinis vestrę Curiam appulisse illamque ex literis nostris abunde omnia, et talia quidem intellexisse nobis persuademus que nostram bonam erga se voluntatem obseruandeque pacis studium ex omni parte clare testentur, suos vero nimis iniquiter contra initę inter nos Amicitię leges, pacisque federa agere, verissime declarent, quibus ipsis nequaquam

conuenire licereue potuit, vel in Sclauonia alijsque in locis tam nostras quam fidelium nostrorum Arces adeo multas occupare, vel apud Clyssam noua fortalitia ad obsidendam eam construere, quippe cum isti conatus non sine perturbatione labefactationeque pacis fieri quiuerint, Nos autem ad extremum nostrorum subditorum continuas querelas sustinere non potuimus, quin nonnullam manum versus Clyssam mitteremus, non quod homines Magnitudinis vestrę offendere aut contra pacem aliquid attentare decreuissemus, sed quia æquum et iustum erat, vt Arcem illam nostram Clyssam, Militesque in ea nostros ab arctissima obsidione liberare, erectaque tempore pacis, et contra pacem pro capienda nimirum Arce nostra, fortalitia destruere conaremur, Non equidem eo animo intentioneue hoc ipsum aggredientes, quasi frangendę cum Magnitudine vestra pacis ansam quereremus, aut contra suos Hostilitatem vllam exercendam duxissemus, à quo longe alienissimi fuimus, vtpote qui nihil curauerimus optauerimusque hactenus quam vt liceat nobis per Magnitudinis vestrę subditos cum eadem optima diuturnaque pace frui, At vero quemadmodum eo in loco acciderit, et nostris victis maiorique ex parte captis, Arx nostra à Magnitudinis vestrę hominibus occupata fuerit, arbitramur Magnitudini vestrę iam nunc satis innotuisse, preterea que nobis fidelibusque nostris in Regno nostro Sclauonie, partibusque sibi coniunctis, Damna oppressionesque à suis itidem, vti supradictum est, copiosiusque in literis per prefatum Oratorem nostrum ad Magnitudinem vestram perlatis demonstrantur, cum non mediocri iniuria nostra, illate fuere, Sed quoniam vt spes nostra ac fidutia semper fuit erga Magnitudinem vestram quod esset imperatura suis simulatque hec cognouisset, vti ab vlterioribus tam temerarijs violentijs abstinerent Nobisque ac nostris immerito ablata et intercepta Castra restituerent, non solum in hanc vsque diem non factum esse cernimus, verum etiam Sansiachos suos Bosnensem et Nandoralbensem cum ingenti Exercitu in Regna et Prouintias nostras impetum facere Dominiaque nostra hostiliter inuadere propediem decreuisse, viresque suas vndiquaque colligere pro certo nobis nunciatur, non abs re denuo impulsi sumus, de ijs Magnitudinem vestram certiorem facere, de qua adhuc nobis firmiter persuademus, se minime passuram fore, vt preter omnem causam nostri diutius à suis Militibus vexentur, dictique Sanciachi Patrias seu Regna nostra eorumue Incolas adoriri audeant, Quare à Magnitudine vestra maiorem in modum petimus, eamque rogamus, vt cum ipsamet per se consyderare possit, nos ac nostros à suis contra pacem immerito grauari, eiusmodique indignas suorum excursiones immediate huic paci inter nos sancitę aduersari, nobisque longe durissimum et intolerabile videatur huncce in modum Patrias nostras non obstante pace Amicitiaque cum Magnitudine vestra stabilita, quotidie à suis infestari conniuere, velit suis presertim Sanciachis strictissime et cum effectu inhibere, vt ne vllas posthac copias aduersus Regna seu Dominia nostra contrahere educereque tentent et aggrediantur sed potius Terras et fideles nostros quoscunque in pace inoffensos relinquant et ab omni actu violento sese contineant, nobisque iniuste ablata Castra vbiuis restituant, prout omnis æquitatis ratio postulat, nosque se ad prebendum bonum exemplum alijs secum perinde ac nos confederatis lubenter facturam non dubitamus, Vbi vero aliter fieri contingeret, id quod tamen non confidimus, Magnitudini vestrę per has nostras insinuatum

et cognitum esse volumus, Nos sane inuitos magnitudine iniuriarum à suis coactos fore, vt quoquomodo hisce malis resistere paremus et ad defensionem nostrorum descendamus, Nihilominus desyderantes pacem semel cum Magnitudine vestra susceptam et firmatam intactam et inuiolabilem, quoad eius per impressiones suorum fieri queat, permanere, omniaque potius pro defensione nostrorum ineuitabili acturi, quam quod intendamus sepedictam pacem nostra sponte frangere, nisi aliter visum esset Magnitudini vestrę, quod tamen non possumus nobis de se persuadere, quam omnino in premissis se ita gesturam, nostrarumque petitionum eam rationem ducturam confidimus, vt sperandum sit pacem ad diuturna tempora inter nos durare posse prout ex parte nostra non deerimus maxime si que contra pacem hactenus admissa sunt à suis, ereptasque et occupatas arces nobis absque impedimento vt par est restituendas iusserit, Et super his omnibus animum et voluntatem Magnitudinis vestrę Nobili Francisco Ritio à Sprinzenstain Oratori nostro absque vlteriori dilatione declarari petimus vt ad nos subito perscribere possit, sin vero iam à se dimissus discessisset, per literas eiusdem Magnitudinis vestrę quamprimum responsum gratum ad singula expectamus, Commendantes nos interim debito studio, Datum Prage die xxviiij Maij 1537

X.

Schreiben König Ferdinands I. an Bernhard von Cles, Fürstbischof von Trient und obersten Kanzler.

Wien, 11. October 1537.

Aus dem von Secretärshand geschriebenen und von König Ferdinand I. eigenhändig unterzeichneten Originale im k. k. geh. Haus- Hof- und Staats-Archive.

Dem Hochwierdigen in got vater, Herrn Bernharden der Heiligen Römischen Kirchen des titls sancti Stephani in coelio monte Briester Cardinaln Bischouen zu Triendt, vnserm lieben Freund, Fursten, Presidenten vnsers gehaimen Rats, öbersten Cantzler, vnd Stathalter vnserer oberösterreichischen Lannde

Triendt

Das über rothes Wachs gebreitetem Papiere aufgedrückte Siegel ist unkenntlich.

Wir Ferdinannd von gots gnaden Römischer Kunig zu allñ zeiten merer des Reichs in Germanien zu Hungern vnd Behaim ꝛc. Kunig Innfannt in Hispanien Ertzhertzog zu Osterreich Hertzog zu Burgundi vnnd Wirtemberg ꝛc. Graf zu Tirol ꝛc. Empieten dem Hochwirdigen in Got vater Herren Bernhardten der Hailigen Römischen Kirchen des Titls sancti Stephani in Coelio monte Priester Cardinalñ Bischouen zu Triendt vnserm lieben Freundt Fursten Presidennten vnnsers gehaimen Rats Obersten Canntzler vnnd Stathalter der oberosterreichischen Lannde, vnnser lieb vnnd alless guets/ Hochwirdiger lieber Frundt vnnd Furst/ Wir geben Ewer Lieb auf dreu Ire schreiben am dato den letsten Septembris auch den andern vnnd vierdten tag diss Monnats in Antwurt gnediger vnd fruntlicher mainung zuerkennen,

Erstlich So setzen wir in kainen zweifel Ewer Lieb werde Irem erpieten nach zu aufbringung der zwaintzig Tausennd gulden anlehens zu beharung des Kriegs in windischen Lannden auch versehung vnd bewarung der eroberten Fleckhen vnnd Granitzen kainen vleyß sparren Angesehen das solhe ain hohe vnuermeidliche notturfft vnd nit allain vnnsern Landen vnd Leuten sonnder gannzer Teutscher Nation daran treffenlich vnd vil gelegen ist, darumb wir E. L. nochmalen gnedigclich vnd fruntlich vermannt haben wellen, das die sölh anlehen souil yenndert menschlich vnnd möglich ist, furdern helfen welle vnnd vnns dasselb zum furderlichisten zuekomen möge/

Dann So finden wir E. L. bedenncken in dem das Andre de dozia den beuelh des obristen auf dem Mör öber die aufgericht pundtnus wider den Turggen anzenemen gewaigert hat, was daraus sonnderlich der venediger halb volgen möcht an jm selbs nit vnnotturftig, nemen sölhes von E. L. zu gnedigem vnnd fruntlichem wolgefallen an, Wir achten aber entgegen bemelter Andre de dozia hab sich in dem fal der Kay. M^t willen vnnd gemuet nach wol wissen zehalten, das Er auch hierjnn von Irer Lieb vnnd Kay. M^t nuemer mit genugsamem beschaid vnnd beuelh versehen seye/

Was vnnser Botschafft fur beschaid vom Turggischen Kaiser pracht habe, das wellen wir E. L. zu derselben ankonnfft mundtlich nach der lenngen erzelen vnnd erjnnern, welhes wir durch schrifft nit so statlich thun möchten/

Vnnd dieweil der Turgg Corphu verlassen haben vnnd abgezogen sein sölle, So achten wir das die venediger die Knecht ob die gleichwol vom Mackeßen wie E. L. schreiben geurlaubt nit annemen, oder deren diser zeit bedurfftig sein wurden, damit ist auch E. L. anzaigen von wegen des Obristen so den venedigischen Knechten zuegeben worden, welches von E. L. weislich vnnd wol bedacht worden, verantwurt, Sonst sind etlich Artiggl die durffen nit Antwurt. Das wolten wir E. L. gnediger vnnd fruntlicher mainung nit verhalten. Geben in vnnser Stat Wienn den xj. tag Octobris Anno ꝛc. xxxvij vnnserer Reiche des Römischen im Sibennden vnnd der andern im Ailfften.

Ferdinandus

I n h a l t.

	Seite
Instruction König Ferdinands I. für Franz Freiherrn von Sprinzenstein bei dessen Sendung an Sultan Suleiman I. Wien, 20. November 1536	1
Bericht des Freiherrn von Sprinzenstein an König Ferdinand I. Wien, wahrscheinlich in den ersten Tagen Octobers 1537	7
Schreiben König Ferdinands I. an Chosrew Beg, Sandschakbeg von Bosna. Wien, 19. November 1536	31
Schreiben Desselben an Sultan Suleiman I. Wien, (wahrscheinlich 20. November) 1536	—
Schreiben Desselben an den Grosswesir Ajas Pascha. Wien, (wahrscheinlich 20. November) 1536	33
Schreiben Desselben an Franz Freiherrn von Sprinzenstein. Wien, 13. December 1536	35
Schreiben des Freiherrn von Sprinzenstein an König Ferdinand I. Laibach, 24. und 29. December 1536	36
Schreiben König Ferdinands I. an Franz Freiherrn von Sprinzenstein. Wien, 2. Februar 1537	37
Schreiben Desselben an Denselben. Prag, 28. Mai 1537	—
Schreiben Desselben an Chosrew Beg. Prag, 28. Mai 1537	38
Schreiben Desselben an Sultan Suleiman I. Prag, 29. Mai 1537	—
Schreiben Desselben an Bernhard von Cles, Fürstbischof von Trient. Wien, 11. October 1537	41